

Curriculum NOvA beroepsopleiding advocaten per 1 maart 2021

vastgesteld door de algemene raad d.d. 4 mei 2020,
gewijzigd bij besluit van 12 december 2022 en bij besluit van 8 juni 2026

INHOUDSOPGAVE

1. BEGRIPPENLIJST	3
2. SCHEMATISCHE WEERGAVE BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN (BA).....	4
3. TOELICHTING BIJ DE VAKBESCHRIJVINGEN.....	10
3.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding	10
3.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname	10
3.3 Eindtermen	10
3.4 Onderdelen en onderwerpen.....	10
3.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud	10
3.6 Werkvormen en leermiddelen	10
3.7 Gewenste koppeling met andere vakken.....	12
3.8 Randvoorwaarden/organisatie.....	12
4. VAKBESCHRIJVINGEN CENTRAAL GEDEELTE.....	13
4.1 Vakbeschrijving Ethiek en geïntegreerde vaardigheden.....	13
4.2 Vakbeschrijving Vaardigheden centraal	18
5. VAKBESCHRIJVINGEN DECENTRAAL GEDEELTE	22
5.1 Vakbeschrijving Communicatie en onderhandelen.....	22
5.2 Vakbeschrijving Digitale vaardigheden	25
5.3 Vakbeschrijving Ondernemerschap.....	27
5.4 Vakbeschrijving Opstellen contracten.....	29
5.5 Vakbeschrijving Procederen en presenteren	32
5.6 Vakbeschrijving Schriftelijke vaardigheden.....	34
5.7 Vakbeschrijving Jaarrekeninglezen.....	37
5.8 Vakbeschrijving hoofdpraktijk Privaatrecht	40
5.9 Vakbeschrijving leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering.....	44
5.10 Vakbeschrijving leerpraktijk Arbeidsrecht.....	48
5.11 Vakbeschrijving leerpraktijk Familierecht	51
5.12 Vakbeschrijving leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie	54
5.13 Vakbeschrijving leerpraktijk Huurrecht woonruimte	57
5.14 Vakbeschrijving leerpraktijk Ondernemingsrecht	60
5.15 Vakbeschrijving hoofdpraktijk Bestuursrecht	63
5.16 Vakbeschrijving leerpraktijk Migratierecht	66
5.17 Vakbeschrijving leerpraktijk Omgevingsrecht	69
5.18 Vakbeschrijving leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht	72
5.19 Vakbeschrijving hoofdpraktijk Strafrecht.....	75
5.20 Vakbeschrijving leerpraktijk Strafrecht	78
6. BESCHRIJVING INTEGRATIEVE DAGEN	81

1. BEGRIPPENLIJST

Ten behoeve van de leesbaarheid van dit document bevat onderstaande begrippenlijst een omschrijving van de veelgebruikte begrippen in dit document.

- Controleerbare voorbereiding:** Het op de integratieve dag voorbereidende, decentraal aangeboden deel van het onderwijs, dat mede toegang geeft tot de integratieve dag zelf. Daarbij wordt in ogenschouw genomen dat:
- de in het centraal aangeboden deel van het onderwijs opgedane kennis en vaardigheden kunnen terugkomen in de (voorbereiding op) de integratieve dag, en
  - in het decentraal aangeboden deel van het onderwijs ook vakken kunnen worden aangeboden die niet als voorbereiding op de integratieve dag gelden
- Bron: Bijlage A, Kwaliteits- en accreditiekader BA2020*
- Hoofdpraktijk:** Het op de algemene privaatrechtelijke, bestuursrechtelijke of strafrechtelijke praktijk gerichte geïntegreerd aangeboden vaardighedenonderwijs en juridisch-inhoudelijk onderwijs in het eerste jaar van de opleiding van de uitvoeringsorganisatie
- Integratieve dag:** Toets in de vorm van een praktijksimulatie
Bron: Bijlage A, Kwaliteits- en accreditiekader BA2020 en de Toelichting Wijzigingsverordening BA2020
- Leerpraktijk:** Het op de hoofdpraktijk aansluitende, op één van de specifieke rechtspraktijken gerichte, geïntegreerd aangeboden vaardighedenonderwijs en juridisch-inhoudelijk onderwijs in het tweede jaar van de opleiding van de uitvoeringsorganisatie
- Monitoring:** Het systematisch volgen en evalueren van de ontwikkelingen van de advocaat-stagiaire in de opleiding
- Moot court:** Oefenrechtbank als invulling van een integratieve dag
Bron: Bijlage A, Kwaliteits- en accreditiekader BA2020

2. SCHEMATISCHE WEERGAVE BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN (BA)

Hieronder is de opleiding schematisch weergegeven. Hierbij gelden de volgende opmerkingen:

- De opleiding bestaat uit een centraal aangeboden gedeelte en een gedeelte dat door verschillende onderwijsaanbieders decentraal wordt aangeboden. In het schema is het centrale onderwijs van de uitvoeringsorganisatie in blauw aangegeven en het decentrale onderwijs van de uitvoeringsorganisatie in geel.
- De verdeling van de dagdelen over de onderwisdelen in de schematische weergave van de BA, voldoet aan 'Bijlage A van het kwaliteits- en accreditatiekader BA2020'.
- Het aangegeven aantal dagdelen betreft de volledige studiebelasting voor de advocaat-stagiaire, dus inclusief voorbereiding op het onderwijs en (voorbereiding op) toetsing. Eén dagdeel staat voor drie klokuren.
- De kolom 'Integratieve dagen' geeft weer welke modules geschikt zijn ter voorbereiding op de casuïstiek van de integratieve dagen. Uit het onderwijsmateriaal blijkt hoeveel dagdelen van de aangewezen modules zijn ingericht ter voorbereiding op de integratieve dagen. In totaal zijn in het decentrale onderwijs in het eerste jaar 17 dagdelen en in het tweede jaar 10 dagdelen gealloceerd ter voorbereiding op de integratieve dagen.

De onderwijsonderdelen bevorderen dat een stagiaire na afloop van de beroepsopleiding advocaten over de vaardigheden, de ethische attitude en de juridisch-inhoudelijke kennis beschikt om zelfstandig en deskundig als advocaat op te treden, conform de daartoe geformuleerde eindtermen van de beroepsopleiding advocaten (Bijlage B, Kwaliteits- en accreditatiekader BA2020).

Wijzigingen 12 december 2022

1. De leerpraktijk Arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht is gewijzigd in Arbeidsrecht. Onderwerpen van socialezekerheidsrecht die relevant zijn voor de arbeidsrechtspraktijk, zoals WW en ZW, blijven wel onderdeel van de leerpraktijk.
2. De leerpraktijk Familierecht en erfrecht is gewijzigd in Familierecht. In de digitale leeromgeving (DLO) wordt de kennisclip voor het onderwerp erfrecht aangeboden.

Wijzigingen 8 juni 2026

1. De leerpraktijk Huurrecht woonruimte en Sociaal zekerheidsrecht worden toegevoegd aan het curriculum.
2. De naam van module 4 'Dag op de rechtbank' wordt gewijzigd naar zittingsvaardigheden.
3. Paragraaf 6.1.10 kon de indruk wekken dat de opgenomen beoordelingscriteria niet alleen voor ID1, maar ook voor ID2 golden. Om misverstanden te voorkomen, zijn deze criteria uit de tekst verwijderd.
4. Onder hoofdstuk 2 'schematische weergave beroepsopleiding advocaten (BA)' wordt het schema aangepast door de basistest door te halen.

Jaar 1		Onderwerpen ²	Aantal dagdelen contacttijd	Aantal dagdelen e-learning	Integratieve dagen
--------	--	--------------------------	-----------------------------	----------------------------	--------------------

Maart

Ethiek en geïntegreerde vaardigheden	Woudschoten	<ul style="list-style-type: none"> • Introductie in de advocatuur • Rol van de advocaat in de samenleving • Debatteren • Logica en retorica • Workshop overtuigingskracht • Workshop financiën 	5	2	
--------------------------------------	-------------	--	---	---	--

April

Ethiek en geïntegreerde vaardigheden	Communicatieve vaardigheden I	Communicatie toolkit voor de advocaat: <ul style="list-style-type: none"> • Intake, advies en slecht nieuwsgesprek • Probleem analyse • Adviesvaardigheden (trusted advisor) • Omgaan met weerstand • Logica en retorica 	3	2	
--------------------------------------	-------------------------------	---	---	---	--

Vaardigheden	(Digitaal) procederen en presenteren I	<ul style="list-style-type: none"> • Comparitie van partijen • Pleiten • Digitaal procederen (wanneer ingevoerd) 	2	1	
--------------	--	---	---	---	--

² Met de onderwerpen kan nog worden geschoven om te optimaliseren.

Mei

Vaardigheden	Onderhandelen I en ADR (incl. mediation)	<ul style="list-style-type: none"> Theorie van het Harvard onderhandelen Confraterneel onderhandelen Onderhandelen op de gang 	2	2	
		<ul style="list-style-type: none"> Conflictdiagnose Vormen van geschiloplossing (ADR) Rol van advocaat in mediation 			

Juni t/m oktober

Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Schriftelijke vaardigheden	Zakelijk schrijven <ul style="list-style-type: none"> Processtukken schrijven 	2	1	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag
Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Digitale vaardigheden		0	4	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag
Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Hoofdpraktijk ³	Keuze uit: Privaatrecht Strafrecht Bestuursrecht	8	10	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag

³ De advocaat-stagiaire volgt in het eerste leerjaar één van de drie hoofdpraktijken.

Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Procederen en presenteren II	Kort geding Mondelinge behandeling	1	1	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag
--	------------------------------	---------------------------------------	---	---	--

November

Ethiek en geïntegreerde vaardigheden	Ethiek	<ul style="list-style-type: none"> • Voda, kernwaarden, gedragsregels, advocatenwet, • WWFT Financiële integriteit, • Confraternele vaardigheden, omgang met ketenpartners 	2	4	
--------------------------------------	--------	---	---	---	--

December

Ethiek en geïntegreerde vaardigheden	Toets ethiek		1	4	
--------------------------------------	--------------	--	---	---	--

Januari

Vaardigheden	Dag op de rechtbank	Getuigenverhoor Omgaan met de rechter Omgaan met incidenten, processuele vaardigheden Pleiten	2	2	
--------------	---------------------	--	---	---	--

Februari

Integratieve dag 1 ⁴	Zitting		1	1	2
------------------------------------	---------	--	---	---	---

⁴ Na de integratieve dag vindt een evaluatiegesprek plaats tussen de advocaat-stagiaire, de patroon en de opleidingsmentor.

Totaal jaar 1			29	34	19
Jaar 2		Onderwerpen ⁵	Aantal dagdelen contacttijd	Aantal dagdelen e-learning	Integratieve dagen

Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Communicatieve vaardigheden II Onderhandelen II	Omgaan met cultuurverschillen Emotionele intelligentie Trusted advisor Verdieping onderhandelen in praktijk specifieke casus Onderhandelen in lastige situaties Internationaal onderhandelen	2	2	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag
	Ondernemerschap		1	2	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag
	Leerpraktijk ⁶	Keuze uit: Aansprakelijkheid en verzekering Arbeidsrecht Familierecht Financiering, zekerheden en insolventie Ondernemingsrecht Huurrecht woonruimte Migratierecht Sociaal Zekerheidsrecht Omgevingsrecht Strafrecht	8	12	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag

⁵ In het tweede leerjaar worden de onderdelen onder C en D van *Bijlage A van het Kwaliteits- en accreditatiekader BA2020* per specifieke leerpraktijk in een optimale volgorde aangeboden.

⁶ De advocaat-stagiaire volgt in het tweede leerjaar één van de acht leerpraktijken.

Ethiek en geïntegreerde vaardigheden	Ethiek	Beroepsattitude, integriteit en morele oordeelsvorming	2	4	
Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Jaarrekening lezen		2	1	
Cognitie en geïntegreerde vaardigheden	Opstellen contracten		2	1	Een aantal dagdelen wordt besteed aan de casuïstiek voor de integratieve dag
Integratieve dag 2 ⁷	Praktijksimulatie		1	1	2
Totaal jaar 2			18	23	12
Totaaloverzicht studiebelasting in dagdelen		Bijlage A, Kwaliteits- en accreditiekader BA2020 ⁸	Aantal dagdelen contacttijd	Aantal dagdelen e-learning	Totale studiebelasting in dagdelen
Totaal jaar 1 centraal	44		18	18	36
Totaal jaar 2 centraal			3	5	8
Totaal jaar 1 decentraal	60		11	16	27
Totaal jaar 2 decentraal			15	18	33
Totaal	104		47	57	104

⁷ Ter voorbereiding op de tweede integratieve dag vindt in de loop van het tweede leerjaar een evaluatiegesprek plaats tussen de advocaat-stagiaire, de patroon en de opleidingsmentor.

⁸ *Bijlage A van het Kwaliteits- en accreditiekader BA2020*, beschrijft het kader voor de verdeling van de onderwijsonderdelen tussen de UO en de geaccrediteerde onderwijsaanbieders, inclusief indicatie van het aantal dagdelen per onderwijsonderdeel, vindplaats: <https://www.advocatenorde.nl/>

3. TOELICHTING BIJ DE VAKBESCHRIJVINGEN

In dit document worden de vakken uit de BA beschreven in zogenaamde vakbeschrijvingen. In dit hoofdstuk vindt u een toelichting bij het format dat is gebruikt bij het ontwikkelen van deze vakbeschrijvingen. Hieronder ziet u bij elke paragraaf uit het gebruikte format een bijbehorende toelichting.

3.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

In deze paragraaf wordt beschreven wat de gewenste plaats van het vak in de totale opleiding is, evenals de omvang van het vak in dagdelen en de verdeling van deze dagdelen in contacttijd en e-learning. Hierbij bevat één dagdeel drie klokuren. De plaats van het vak en de verdeling in contacttijd en e-learning zijn terug te vinden in de schematische weergave van de opleiding.

De volgorde van de verschillende vakken is ter bepaling van de UO en, van de decentraal aangeboden vakken, van de geaccrediteerde aanbieder. De UO houdt hierbij rekening met de eventueel in de vakbeschrijving gegeven voorkeuren en de door de NOVA geformuleerde uitgangspunten voor de BA.

3.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

In deze paragraaf wordt benoemd welke advocaat-stagiaires aan het desbetreffende vak kunnen deelnemen, en aan welke voorwaarden zij eventueel moeten voldoen om aan het vak te kunnen deelnemen.

3.3 Eindtermen

In deze paragraaf is in algemene zin vastgelegd wat de advocaat-stagiaires moeten begrijpen en moeten kunnen toepassen na afloop van het vak. Het is een nadere detaillering van de eindtermen van de opleiding⁹, van toepassing in het onderhavige vak.

3.4 Onderdelen en onderwerpen

In deze paragraaf wordt vermeld uit welke onderdelen het vak bestaat en welke onderwerpen in het vak worden behandeld.

3.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

Ongeacht de noemer waaronder een vak dient te worden geschaard ('noemers' zijnde: ethiek, vaardigheden en juridische inhoud), dienen in elk vak componenten van de andere twee noemers te zijn vervat. In deze paragraaf worden de ideeën verwoord die er zijn om in het vak tot een goede integratie te komen van ethiek, vaardigheden en juridische inhoud.

3.6 Werkvormen en leermiddelen

In deze paragraaf worden de werkvormen en leermiddelen besproken die in het vak kunnen worden gehanteerd. In de juridisch inhoudelijke vakken wordt met dusdanige interactieve werkvormen en leermiddelen gewerkt dat advocaat-stagiaires tevens werken aan hun vaardighedenontwikkeling. Het spiegelbeeld hiervan is dat in het vaardighedenonderwijs wordt geoefend met casuïstiek die qua inhoud aansluit bij de juridisch inhoudelijke vakken die de advocaat-stagiaire heeft gekozen en in dezelfde periode volgt.

Uit het volgende schema kan worden geput:

---

⁹ Zie *Bijlage B van het Kwaliteits- en accreditatiekader BA2020*, vindplaats: <https://www.advocatenorde.nl/>

Oogmerk	Werkvorm e-learning	Werkvorm contactonderwijs
Bepalen van instapniveau en leerbehoefte	<ul style="list-style-type: none"> • opstellen van leerdoelen • uitwerken van een praktijk specifieke (schrijf)opdracht • diagnostische zelftoets en questionnaire, bijvoorbeeld over praktijk, kennis, toepassing • 	<ul style="list-style-type: none"> • advocaat-stagiaires vragen laten stellen over voorbereidende e-learning • eigen casuïstiek en dilemma's laten inbrengen • leerdoelen uitvragen
Zelfstudie	<ul style="list-style-type: none"> • bestuderen relevante theorie, literatuur, syllabus • interactieve teksten • kennisclips • interviews met ervaren advocaten • documentaires • diagnostische zelftoets • oefentoets 	
Toepassing, oefening	<ul style="list-style-type: none"> • casus • game • uitwerken van een praktijkspecifieke (schrijf)opdracht • forum (kennis en praktijkervaringen delen; gemotiveerd reageren op stellingen) • leerdoelen/behoefte en praktijkervaring uitvragen • reflectieopdracht • praktijkgerichte vraagstukken 	<ul style="list-style-type: none"> • accenten leggen • verdieping zoeken • tips & tricks (bijv. checklists) • reflecteren op en oefenen met praktijksimulaties • uitwerking opdrachten uit DLO bespreken • oefenrechtbank • intervisie en dilemma's bespreken • (her)schrijfoefeningen • voorbereiden van een overtuigende tekst met behulp van een argumentatiestructuur • becommentariëren van elkaars (schrijf)opdrachten
Debatteren en samenwerken	<ul style="list-style-type: none"> • forum (kennis en praktijkervaringen delen; gemotiveerd reageren op stellingen) • processtukken schrijven • wikipediapagina schrijven 	<ul style="list-style-type: none"> • praktijkervaringen delen • samen presentaties maken en voorbereiden • groepsopdrachten casus analyseren • uitingen op social media opzoeken en becommentariëren in het licht van de deontologie • discussie debat, peer-to-peer feedback • ethische dilemma's bespreken • energizers
Nazorg	<ul style="list-style-type: none"> • powerpointpresentatie van contactonderwijs wordt gepubliceerd in de DLO • de DLO blijft tot een half jaar na afronding van de opleiding beschikbaar 	<ul style="list-style-type: none"> • forum met inhoudsdeskundige ter voorbereiding op de toets/integratieve dagen

3.7 Gewenste koppeling met andere vakken

In deze paragraaf wordt aangegeven wat de eventueel gewenste koppeling is met andere vakken.

3.8 Randvoorwaarden/organisatie

Soms zijn er randvoorwaarden waaraan voldaan moet worden om het vak op een effectieve manier te kunnen verzorgen. Denk bijvoorbeeld aan beschikbaarheid van geschikte casus, de beschikbaarheid van een acteur, de beschikbaarheid van extra zalen voor break-out sessies, de mogelijkheid video-opnamen te maken of de noodzaak een bepaalde periode tussen de dagdelen te plannen. In deze paragraaf worden dergelijke randvoorwaarden/organisatorische aandachtspunten benoemd.

4. VAKBESCHRIJVINGEN CENTRAAL GEDEELTE

4.1 Vakbeschrijving Ethiek en geïntegreerde vaardigheden

4.1.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding¹⁰

Ethiek en geïntegreerde vaardigheden is een centraal onderdeel en wordt gedurende de hele opleiding gevolgd. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de overige onderwonderdelen.

Dit vak beslaat in totaal 29 dagdelen waarvan 16 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 13 dagdelen contacttijd.

De eerste drie modules zullen plaatsvinden in het eerste jaar. Aan het einde van het eerste jaar zal de ethiektoets plaatsvinden. In het tweede jaar vindt de vierde module plaats.

4.1.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Het centrale vak Ethiek en geïntegreerde vaardigheden is een verplicht vak voor alle advocaat-stagiaires.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

4.1.3 Eindtermen

In het vak Ethiek en geïntegreerde vaardigheden wordt de basis gelegd voor een verantwoorde beroepsuitoefening. Het vak besteedt aandacht aan het gedrags- en tuchtrecht en de rol van de advocaat in de rechtsstaat. Het biedt een gedegen introductie in de deontologie van de advocatuur. Daarbij wordt in het begin van de opleiding kennis bijgebracht van de betreffende regelgeving en jurisprudentie. Door de toepassing van deze kennis op casus uit de praktijk, mondt deze kennis uit in begrip en inzicht. Tijdens de hele opleiding wordt bovendien een juiste beroepsattitude aangeleerd. Met name in jaar 2, wanneer de advocaat-stagiaires meer werkervaring hebben opgedaan, oefent de advocaat-stagiaire zich in de herkenning van (ethische) dilemma's en besteden wij in het onderwijs ruime aandacht aan praktijkervaringen en -dilemma's.

Na het met goed gevolg afronden van dit vak heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven¹¹:

Ethische verantwoordelijkheid: deontologie

- De advocaat-stagiaire kent en begrijpt de deontologie van de advocatuur, zoals neergelegd in de (kernwaarden in de) Advocatenwet, de Voda, de gedragsregels en in voorkomende gevallen de jurisprudentie van de raden en het hof van discipline waarbij de advocaat-stagiaire inzicht heeft in de noodzaak van het bestaan hiervan.
- De advocaat-stagiaire is vertrouwd met de kernwaarden en het begrip "zoals een behoorlijk advocaat betaamt".

---

¹⁰ In dit document wordt veelvuldig gebruik gemaakt van de term "deontologie". De deontologie is het geheel van (geschreven en ongeschreven) plichten die inherent zijn aan de uitoefening van o.m. de juridische beroepen zoals advocaten. Deze term omvat dus zowel de kernwaarden als de uitgeschreven (gedrags)regels en de in de tuchtrechtelijke jurisprudentie ontwikkelde maatstaven. In alle Europese landen is de term "deontologie" (in de desbetreffende landstaal) gangbaar om het stelsel van specifiek op advocaten toepasselijke beroepsregels aan te duiden. Daarmee is deze term het meest geschikt om de volledige 'set' aan beroepsregels aan te duiden in plaats van het beperktere "gedragsrecht".

¹¹ Vanwege de prominente plek van het vak Ethiek en geïntegreerde vaardigheden in de opleiding, en om dubbelingen te voorkomen, hebben we de eindtermen van het vak van een eigen onderverdeling voorzien. Zij zijn een uitwerking van de algemene eindterm "Ethische verantwoordelijkheid" van de opleiding (*Bijlage B van het Kwaliteits- en accreditatiekader BA2020*).

- De advocaat-stagiaire begrijpt de rol van de advocaat in de rechtsstaat en daarmee zijn verhouding jegens ketenpartners en begrijpt het verband tussen gedrag zoals een behoorlijk advocaat betaamt en die rol in de rechtsstaat.
- De advocaat-stagiaire is in staat morele dilemma's te herkennen en met behulp van de deontologie te analyseren en is in staat in een verantwoorde keuze te maken in dilemma's en in staat om deze keuze te vertalen naar een daarbij behorende aanpak in de praktijk.

Ethische verantwoordelijkheid: beroepsattitude

- De advocaat-stagiaire weet wat een juiste beroepsattitude inhoudt als advocaat in het algemeen, als poortwachter, ten overstaan van ketenpartners en derden en in het licht van de publieke verantwoordelijkheid die inherent is aan het beroep.
- De advocaat-stagiaire weet wat een juiste beroepsattitude inhoudt in het door hem beoefende rechtsgebied en welke competenties en vaardigheden bij een juiste beroepsattitude behoren en bij welke situatie welke competentie(s) moet(en) worden aangewend.
- De advocaat-stagiaire kan de nodige competenties inzetten binnen en toetsen aan het kader van de deontologie.
- De advocaat-stagiaire is in staat vanuit de juiste beroepsattitude te handelen:
  - ten opzichte van zijn cliënt wanneer hij als advocaat optreedt;
  - tegenover rechterlijke instanties wanneer hij als advocaat optreedt;
  - ten opzichte van een wederpartij (advocaat of diens cliënt) in een concrete zaak;
  - in een andere hoedanigheid en privé zodat het vertrouwen in de advocatuur niet geschonden wordt.
  - intern binnen het kantoor (zowel bij druk die op de advocaat-stagiaire wordt uitgeoefend als bij het door de advocaat-stagiaire bespreekbaar maken van eigen dilemma's)
- De advocaat-stagiaire is in staat om te signaleren wanneer er druk op hem wordt uitgeoefend, bijvoorbeeld om zijn geheimhoudingsplicht te schenden, om te handelen buiten de oorspronkelijke opdracht of wanneer sprake is van bedreigingen aan zijn adres, of aan dat van zijn cliënt of zijn kantoor. De advocaat-stagiaire is weerbaar, in staat om druk te weerstaan en/of tijdig adequate hulp te vragen.
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van het bereik en de ethische aspecten van de digitale wereld bij het gebruik van social media en andere digitale middelen en neemt daarbij te allen tijde de kernwaarden, waaronder met name de kernwaarde vertrouwelijkheid in acht. De advocaat-stagiaire handelt conform de gedragsregels en kernwaarden op het gebied van:
  - E-mail gebruik
  - Uitingen op social media
  - Toezending stukken en opslag in de cloud
  - Verwijzerssite/reclame
- De advocaat-stagiaire is in staat te reflecteren op zijn eigen gedrag en de invloed daarvan op anderen; de advocaat-stagiaire kan door middel van gestructureerd collegiaal overleg professionele dilemma's of vraagstukken bespreken. Deze kunnen aspecten van ethiek, attitude, strategie en bekwaamheid betreffen.

4.1.4 Geïntegreerde vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kent gesprekstechnieken, kan die toepassen in de communicatie met derden, ketenpartners en getuigen.
- De advocaat-stagiaire is in staat actief te luisteren, effectief vragen te stellen om de daadwerkelijke belangen, wensen en doelen van de gesprekspartner te inventariseren en in zijn communicatie daarop aan te sluiten.
- De advocaat-stagiaire is in staat de signalen van zijn cliënt, rechter, wederpartij op te pakken en is in staat om een gesprek zodanig samen te vatten dat de cliënt weet waar hij/zij aan toe is.
- De advocaat-stagiaire weet weerstand te herkennen, te benoemen en bespreekbaar te maken.

- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de verschillende aspecten en technieken van overtuigingskracht om zijn argument of betoog overtuigend over te brengen.
- De advocaat-stagiaire is in staat een intake-, advies en slechtnieuws gesprek te voeren.
- De advocaat-stagiaire is in staat om mondeling advies te geven dat afgestemd is op de cliënt, waarbij de advocaat-stagiaire alle relevante factoren meeneemt in zijn afweging. De advocaat-stagiaire is daarbij in staat zich in de belevingswereld van de ander te verplaatsen en houdt daarmee rekening bij zijn advisering.

4.1.5 Toetstermen

Het vak Ethiek en geïntegreerde vaardigheden is het enige vak in de BA2020 dat een reguliere summatieve toets kent. Deze toets vindt in het eerste jaar plaats. Voor deze toets gelden de onderstaande toetstermen.

NB: Daarnaast vormt Ethiek een vast onderdeel van de toetsing in de integratieve dagen. Voor de integratieve dagen wordt een apart beoordelingskader opgesteld inclusief de daarbij aan de orde zijnde ethische onderdelen waarop beoordeeld zal worden.

- De advocaat-stagiaire kan de bronnen van het gedragsrecht benoemen.
- De advocaat-stagiaire kan de rol van de advocaat in de rechtsstaat toelichten.
- De advocaat-stagiaire kan de kernwaarden voor de advocatuur uitleggen.
- De advocaat-stagiaire heeft kennis van de inhoud van de Voda, met de nadruk op de hoofdstukken 6 en 7 over kantoororganisatie en relatie advocaat-cliënt.
- De advocaat-stagiaire kan de financiële kanten van het gedragsrecht toelichten.
- De advocaat-stagiaire kan in een concrete situatie een gedragsrechtelijk dilemma signaleren.
- De advocaat-stagiaire kan in een concrete situatie een financieel-gedragsrechtelijk dilemma signaleren.
- De advocaat-stagiaire kan in een concrete situatie vaststellen welke gedragsrechtelijke normen toepasselijk zijn, in algemene zin en ten opzichte van de cliënt, de rechter, andere advocaten, derden of in financiële zin.
- De advocaat-stagiaire kan in een concrete situatie vaststellen of aan de gedragsrechtelijke normen voldaan wordt, in algemene zin als ten opzichte van de cliënt, de rechter, andere advocaten, derden of in financiële zin.
- De advocaat-stagiaire kan bij twijfel over de juiste handelwijze in een concrete situatie in algemene zin of ten opzichte van de cliënt, de rechter, andere advocaten, derden of in financiële zin, een goede oplossing vinden met behulp van het gedragsrecht ondanks eventuele druk van anderen (kantoorgenoten, de cliënt, derden).
- De advocaat-stagiaire kan, indien in een concrete situatie niet voldaan wordt aan de gedragsrechtelijke norm in algemene zin of ten opzichte van de cliënt, de rechter, andere advocaten, derden of in financiële zin, een juiste en praktische oplossing kiezen met inachtneming van het gedragsrecht ondanks eventuele druk van anderen (kantoorgenoten, de cliënt, derden).
- De advocaat-stagiaire kan uitleggen waarom het tuchtrecht noodzakelijk is voor het functioneren van de advocaat in de rechtsstaat.
- De advocaat-stagiaire kan de hoofdlijnen van de tuchtrechtprocedure, zoals beschreven in de Advocatenwet, benoemen.
- De advocaat-stagiaire kan de partijen die betrokken zijn bij de tuchtrechtprocedure en hun rollen daarin, beschrijven.
- De advocaat-stagiaire kan uitleggen wat verstaan wordt onder 'handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt' als bedoeld in art. 46 Advocatenwet.
- De advocaat-stagiaire kan de grondtrekken van de procedure inzake onbehoorlijke praktijkuitoefening, als bedoeld in art. 60b e.v. Advocatenwet benoemen.
- De advocaat-stagiaire kan uitleggen hoe een declaratie tot stand komt zowel in betalende als in toevoegingszaken

- De advocaat-stagiaire kan de basisvereisten van de Wwft voor de praktijkvoering noemen.
- De advocaat-stagiaire kan uitleggen hoe hij dient te handelen in geval de Wwft van toepassing is op zijn dienstverlening.
- De advocaat-stagiaire kan met betrekking tot belangrijke maatschappelijke discussies (zoals: wat verwacht de samenleving van de advocatuur; tarieven, toezicht, commercialisering, communicatie met cliënt) de rol of het functioneren van de advocaat in het licht van het gedrags- of tuchtrecht uitleggen.

4.1.6 Onderdelen en onderwerpen

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Modules van het ethiekonderwijs	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
Module 1 Introductie in de advocatuur (Woudschoten)	5	<ul style="list-style-type: none"> • Introductie in de advocatuur • Rol van de advocaat in de samenleving en omgang met derden • Debatteren • Logica en retorica • Overtuigingskracht • Financiële integriteit (waaronder Wwft) • Gedragsregels 	2	<ul style="list-style-type: none"> • Advocatenwet • Kernwaarden • Voda • Gedragsregels • Wwft
Module 2 Communicatieve vaardigheden	3	<ul style="list-style-type: none"> • Communicatietoolkit voor de advocaat • Intake, advies en slechtnieuwsgesprek • Probleem analyse • Adviesvaardigheden (trusted advisor) • Omgaan met weerstand • Weerbaarheid • Logica en retorica 	2	<ul style="list-style-type: none"> • Theorie intake, advies, slecht nieuwsgesprek • Theorie trusted advisor • Theorie retorica
Module 3 Verdieping ethiek en financiële integriteit	2	<ul style="list-style-type: none"> • Advocatenwet, kernwaarden, tuchtrecht, gedragsregels • Financiële integriteit, Wwft, Voda • Ethische aspecten digitale wereld 	4	<ul style="list-style-type: none"> • Advocatenwet • Kernwaarden • Voda • Gedragsregels • Wwft
Ethiek toets	1	<ul style="list-style-type: none"> • Kennis en toepassing van de regelgeving 	4	
Module 4 Morele oordeelsvorming	2	<ul style="list-style-type: none"> • Oefenen met morele oordeelsvorming en weerbaarheid en daarmee het ontwikkelen van een juiste beroepsattitude 	4	

4.1.7 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In alle onderwijsonderdelen van de BA komen gedragsrechtelijke onderwerpen aan de orde. Dat kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door het integreren van ethische dilemma's in de casuïstiek die wordt gebruikt of door het toepassen van intervisie in het onderwijs waardoor de advocaat-stagiaire oefent in reflecteren.

4.1.8 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor Ethiek en geïntegreerde vaardigheden kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- Het bespreken van ethische dilemma's;
- Voor communicatieve vaardigheden wordt een acteur ingezet voor praktijkgerichte rollenspellen;
- Bijwonen van een zitting van de tuchtrechter.

4.1.9 Gewenste koppeling met andere vakken

Beroepsethiek zal ook een plaats krijgen in het juridisch inhoudelijke en het vaardighedenonderwijs. Daarin zullen ethische dilemma's worden besproken waarmee advocaten in hun dagelijkse praktijk geconfronteerd kunnen worden.

4.1.10 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;
- De toetslocatie beschikt over de faciliteiten voor grootschalige digitale toetsafname;
- Enkele onderwijsonderdelen worden bij voorkeur mede begeleid door (oud-)dekens, tuchtrechters en andere inhoudsdeskundigen, onder wie de hoogleraar Advocatuur en deskundigen vanuit de NOvA (unit FTA).

4.2 Vakbeschrijving Vaardigheden centraal

4.2.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

Vaardigheden centraal is een centraal onderwijsonderdeel en wordt in het eerste jaar van de BA gevolgd. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de overige onderwijsonderdelen.

Dit vak bestaat uit 4 modules van in totaal 11 dagdelen waarvan 5 dagdelen e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten) en 6 dagdelen contacttijd.

4.2.2 Doelgroep en eventuele voorwaarde voor deelname

Het vak Vaardigheden centraal is een verplicht vak voor alle advocaat-stagiaires. Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

4.2.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de het vak Vaardigheden centraal heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

4.2.4 Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is zich bewust van zijn ethische verantwoordelijkheid in zijn communicatieve uitingen en kan ethisch verantwoorde keuzes maken als hij onder druk wordt gezet.

4.2.5 Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire heeft kennis van en inzicht in de voor bindend advies, arbitrage en mediation geldende wettelijke bepalingen.

4.2.6 Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat een getuigenverhoor voor te bereiden en te voeren.
- De advocaat-stagiaire kan een complexe casus analyseren, kan bewijsposities herkennen en vertalen in een effectieve strategie voor een getuigenverhoor.
- De advocaat-stagiaire kan de juiste vragen formuleren aan een getuige die bijdragen aan het slagen van de bewijsopdracht.
- De advocaat-stagiaire kent de gedragsrechtelijke problematiek die zich kan voordoen bij het benaderen van getuigen, onder andere voordat het verhoor plaatsvindt.
- De advocaat-stagiaire is in staat een cliënt/getuige op een zitting voor te bereiden.
- De advocaat-stagiaire kan een pleitnotitie of een spreeknotitie opstellen bij een optreden ter zitting.
- De advocaat-stagiaire kent het digitaal procesrecht en –reglement zodra digitaal procederen wordt ingevoerd.
- De advocaat-stagiaire kan in het alsdan toepasselijke systeem de processtukken digitaal indienen en kan digitaal verstrekte termijnen bewaken en adequaat reageren op incidenten in de digitale procesomgeving.
- De advocaat-stagiaire kan een digitaal dossier vormen en onderhouden en dit op inzichtelijke wijze inrichten.

4.2.7 Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kent gesprekstechnieken en kan die toepassen in de communicatie met derden, ketenpartners en getuigen.
- De advocaat-stagiaire is in staat actief te luisteren, effectief vragen te stellen om de daadwerkelijke belangen, wensen en doelen van de gesprekspartner te inventariseren en in zijn communicatie daarop aan te sluiten.

- De advocaat-stagiaire kan een duidelijk, logisch en gestructureerd betoog binnen de beschikbare tijdsduur houden.
- De advocaat-stagiaire past de argumentatieleer toe en kan overtuigingsvaardigheden inzetten (logos, pathos, ethos, stijlmiddelen).
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van verstaanbaarheid, intonatie, klemtoon, volume, tempo en lichaamstaal.
- De advocaat-stagiaire is zich er bewust van hoe hij overkomt.
- De advocaat-stagiaire kan respectvol en professioneel omgaan met de rechter, wederpartij en cliënt.

4.2.8 Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat duidelijk gestructureerd en logisch advies (mondeling en/of schriftelijk) uit te brengen dat aansluit bij de wensen en behoeften en belangen van de cliënt.
- De advocaat-stagiaire is in staat een passend, helder en begrijpelijk advies uit te brengen.

4.2.9 Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kent de verschillende theorieën en aspecten van onderhandelen, met als voornaamste aandachtspunt de Harvard theorie.
- De advocaat-stagiaire kan verschillen in macht en hiërarchie herkennen en daarop actief inspelen waarbij de stagiaire in staat is een oplossingsgerichte sfeer te creëren.
- De advocaat-stagiaire kan verschillende vormen van onderhandelen toepassen afhankelijk van de concrete situatie.
- De advocaat-stagiaire is in staat onder tijdsdruk te onderhandelen.
- De advocaat-stagiaire kan een conflict analyseren en herkennen wie (mogelijke) betrokkenen zijn bij het conflict.
- De advocaat-stagiaire weet welke vormen van alternatieve geschiloplossingen bestaan en kan beoordelen welke vorm het meest passend is bij dat conflict.
- De advocaat-stagiaire beheerst effectieve gesprekstechnieken om een oplossingsgerichte sfeer te creëren.
- De advocaat-stagiaire kan met zijn kennis van bindend advies, arbitrage en mediation voor zijn client een strategische afweging maken voor één van de vormen van ADR of voor een rechterlijke procedure.
- De advocaat-stagiaire weet wat de rol van een begeleidende advocaat in een mediation traject is en kan deze optimaal invullen.

4.2.10 Onderdelen en onderwerpen

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Modules	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen Contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
Module 1 (Digitaal) procederen en presenteren	2	<ul style="list-style-type: none"> • Comparitie van partijen • Pleiten 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Do's en don'ts procederen en presenteren • Digitaal procederen (zodra ingevoerd)

Module 2 Mediation/ADR	1	<ul style="list-style-type: none"> • Oplossingsgericht werken • Rol van de advocaat in mediation 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Conflictdiagnose • Vormen van geschiloplossing (ADR)
Module 3 Onderhandelen	1	<ul style="list-style-type: none"> • Confraterneel onderhandelen • Onderhandelen op de gang 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Theorie van het Harvard onderhandelen
Module 4 Zittingsvaardigheden	2	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van getuigenverhoor • Verdieping pleitvaardigheden • Omgaan met de rechter • Omgaan met incidenten 	2	<ul style="list-style-type: none"> • Bewijsvoering door getuigenverhoor • Voorbereiden en uitvoeren van getuigenverhoor • Do's/don'ts bij getuigenverhoor

Hieronder volgt per module een aanvulling op bovengenoemd schema met aanwijzingen voor het programma.

Module 1

(Digitaal) Procederen en presenteren

In deze module wordt de advocaat-stagiaire getraind in het respectvol en professioneel omgaan met de rechter, wederpartij en cliënt. Hoe bereid je de cliënt voor? Hoe stel je een spreeknotitie op? Hoe bereid je een zitting voor? De advocaat-stagiaire wordt getraind in en oefent met het duidelijk, logisch en gestructureerd presenteren van een betoog binnen de beschikbare tijdsduur waarbij er bijzondere aandacht wordt besteed aan verstaanbaarheid, intonatie, klemtoon, volume, tempo en lichaamstaal. Tevens wordt bij presenteren aandacht besteed aan retorica en logica (deductie, argumentatieleer, overtuigingsvaardigheden zoals logos, pathos, ethos en aptum en stijlmiddelen). Andere advocaat-stagiaires geven feedback op het effect hiervan op hen als toehoorder. De advocaat-stagiaire leert daarbij authentiek te presenteren. Er wordt in het bijzonder aandacht besteed aan de vraag hoe je als advocaat over komt en over wil en/of moet komen waarbij representativiteit een onderwerp van gesprek is. De advocaat-stagiaire wordt bekend gemaakt met de bijzonderheden van het digitaal procesrecht en -reglement en leert in het alsdan toepasselijke systeem de processtukken digitaal in te dienen, digitaal verstrekte termijnen te bewaken en adequaat te reageren op incidenten in de digitale procesomgeving. De advocaat-stagiaire leert een digitaal dossier te vormen en onderhouden en dit op inzichtelijke wijze in te richten.

Module 2

Mediation/ADR

In deze module worden de algemene kenmerken van verschillende ADR behandeld. De advocaat-stagiaire leert een conflict te analyseren en te herkennen wie (mogelijke) betrokkenen zijn bij het conflict. De advocaat-stagiaire leert welke vormen van alternatieve geschiloplossing bestaan en leert hoe te beoordelen welke vorm het meest passend is bij dat conflict. De advocaat-stagiaire krijgt effectieve gesprekstechnieken aangereikt om een oplossingsgerichte sfeer te creëren. Hierbij wordt tevens terug gegrepen op hetgeen al eerder bij vaardigheden is aangereikt. Tevens leert de advocaat-stagiaire wat de rol van een begeleidende advocaat in een mediation traject is en hoe deze optimaal in te vullen. De advocaat-stagiaire kan zijn cliënt op een mogelijke mediation voorbereiden.

Module 3

Onderhandelen

In deze module krijgt de advocaat-stagiaire de verschillende theorieën en aspecten van onderhandelen aangeboden, met als voornaamste aandachtspunt de Harvard theorie. De advocaat-stagiaire leert verschillen in macht en hiërarchie te herkennen en daarop actief in te spelen. Tijdens de training wordt aandacht besteed aan de verschillende vormen van onderhandelen, zoals confraterneel onderhandelen en onderhandelen op de gang. Ook wordt aandacht besteed aan (onderhandelings)culturen.

Module 4

Zittingsvaardigheden

Aan de advocaat-stagiaire wordt een complexe casus aangeboden waarin hij leert de casus te analyseren, bewijsposities te herkennen en te vertalen in een effectieve strategie voor een getuigenverhoor. Op basis daarvan leert de advocaat-stagiaire de juiste vragen te formuleren - en daarna te stellen- aan een getuige die bijdragen aan het slagen van de bewijsopdracht. De advocaat-stagiaire wordt ook bekend gemaakt met de gedragsrechtelijke problematiek die zich kan voordoen bij het benaderen van getuigen, onder andere voordat het verhoor plaatsvindt. In deze module verdiept de advocaat-stagiaire zijn pleitvaardigheden. Tevens wordt aandacht besteed aan respectvol omgaan met een rechter en het omgaan met incidenten op een zitting.

4.2.11 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In alle onderwijsonderdelen van de BA worden vaardigheden geïntegreerd.

Een mogelijkheid tot integratie van juridische inhoud, vaardigheden en ethiek is het verwerken van deze drie elementen in een voorbereidende opdracht over een actuele casus. De advocaat-stagiaire analyseert op voorhand deze casus voor een getuigenverhoor, waarna feedback wordt gegeven op de juistheid van de bewijslastverdeling en voorbereide strategie en vragen. De casus bevat ook een ethisch element. Hiermee wordt de werkelijkheid van de dagelijkse praktijk van een advocaat gesimuleerd.

4.2.12 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen. In de e-learning bereiden de advocaat-stagiaires de theorie en modellen voor die ten grondslag liggen aan de te leren vaardigheden en maken praktijkgerichte opdrachten.

In aanvulling op de interactieve werkvormen en leermiddelen in de toelichting bij de werkvormen, verdient het aanbeveling om in module 2 delen van het programma te laten begeleiden door inhoudsdeskundigen als gastspreker waaronder een mediator of een herstelbemiddelaar.

4.2.13 Gewenste koppeling met andere vakken

Het toepassen van vaardigheden krijgt ook een plaats in het juridisch inhoudelijke onderwijs. Door in het juridisch inhoudelijk onderwijs te werken met interactieve werkvormen worden de vaardigheden van de advocaat-stagiaire die in Vaardigheden centraal worden getraind, verder verdiept. In het vaardighedenonderwijs oefenen de advocaat-stagiaires de vaardigheden aan de hand van casus met juridische inhoud en ethische dilemma's. Tussen de vaardigheden- en ethiektrainers en de (hoofd)docenten van de leerpraktijk vindt afstemming plaats, zodat de vaardigheden, ethiek en juridisch-inhoudelijke vakken zoveel mogelijk in elkaar overlopen.

4.2.14 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;

5. VAKBESCHRIJVINGEN DECENTRAAL GEDEELTE

5.1 Vakbeschrijving Communicatie en onderhandelen

5.1.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

Communicatie en onderhandelen decentraal is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt gedurende het tweede jaar van de opleiding gevolgd. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de overige onderwijsonderdelen.

Het vak bestaat uit 2 modules van in totaal 4 dagdelen waarvan 2 dagdelen e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten) en 2 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

5.1.2 Doelgroep en eventuele voorwaarde voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.1.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van het vak Communicatie en onderhandelen decentraal heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de gedragsregels en kernwaarden die van toepassing zijn op de communicatie met derden en handelt ernaar.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire heeft aantoonbaar kennis van en inzicht in cultuurverschillen en is in staat daarnaar te handelen.
- De advocaat-stagiaire heeft aantoonbaar kennis en inzicht in onderhandelingsgebruiken van verschillende culturen en kan daar naar handelen.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat om contact te maken met zijn gesprekspartner.
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van zijn eigen houding en woordkeus en de invloed daarvan op zijn gesprekspartner (cliënt, rechter, wederpartij, ketenpartner).
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de eerste persoonlijke indruk die hij wekt en weet of die indruk gewenst is en hoe die gebruikt kan worden om contact te maken met zijn gesprekspartner.
- De advocaat-stagiaire kan reageren op non-verbale communicatie van zijn gesprekspartner.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire weet vertrouwen te wekken bij zijn cliënt en stelt zich op als de trusted advisor.
- De advocaat-stagiaire kan in lastige situaties zijn cliënt op een goede manier adviseren door de belangen van zijn cliënt te behartigen zonder de belangen van de andere bij de rechtspleging betrokken partijen uit het oog te verliezen.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire heeft een verdiepend inzicht in zijn eigen onderhandelstijl en leerbehoefte en kan de vorm van onderhandelen die het meest authentiek voor hem is, toepassen.
- De advocaat-stagiaire is in staat om een oplossingsgerichte strategie te kiezen.

- De advocaat-stagiaire heeft kennis van en inzicht in wat van hem gevraagd wordt bij internationaal onderhandelen.

5.1.4 Onderdelen en onderwerpen

In het vak Communicatie en onderhandelen (decentraal) wordt voortgeborduurd op de vaardigheden communiceren en onderhandelen zoals in het centrale deel aangeboden.

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Module	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
Module 1 Communicatie	1	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprekstechnieken • Casuïstiek integratieve dag • Non verbale communicatie 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Trusted Advisor
Module 2 Onderhandelen	1	<ul style="list-style-type: none"> • Omgaan met cultuurverschillen • Onderhandelen in lastige situaties • Onderhandelen in de leerpraktijk 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Internationaal onderhandelen • Onderhandelen in de leerpraktijk

Hieronder volgt per module een aanvulling op bovengenoemd schema met aanwijzingen voor het programma.

Module 1

Communicatieve vaardigheden

De advocaat-stagiaire haalt tijdens de training ervaringen op in verbale en non-verbale communicatie met en van zijn gesprekspartner tijdens gevoerde gesprekken en/of gehouden presentaties. Met name het herkennen en duiden van non-verbale communicatie is belangrijk en voorkomt dat de advocaat-stagiaire te veel 'zendt' in plaats van te checken of zijn boodschap ook ontvangen wordt.

De advocaat-stagiaire wordt zich bewust gemaakt van zijn eigen lichaamstaal en de gevolgen daarvan op zijn gesprekspartner. De advocaat-stagiaire krijgt in deze training feedback op de persoonlijke indruk die hij wekt. Hij reflecteert of die indruk de gewenste is. Daarbij wordt de advocaat-stagiaire geholpen hoe de eerste indruk gebruikt kan worden om initieel contact te maken met zijn gesprekspartner. De advocaat-stagiaire wordt getraind in het echt contact maken en houden met zijn gesprekspartner of toehoorder en ontwikkelt kwaliteiten waardoor de gesprekspartner de advocaat-stagiaire vertrouwt zodat de cliënt de advocaat-stagiaire als trusted advisor ervaart. Alle aspecten van een trusted advisor zullen nog diepgaander geoefend worden.

Module 2

Onderhandelen

In onderhandelen (decentraal) wordt omgaan met cultuurverschillen en onderhandelen in lastige situaties behandeld. De advocaat-stagiaire haalt daarbij ervaringen op over in de praktijk gevoerde onderhandelingen en ontwikkelt zo een verdiepend inzicht in zijn eigen stijl en leerbehoefte. Zo zal de advocaat-stagiaire die vorm van onderhandelen ontdekken welke het meest authentiek voorkomt, zonder daarbij uit het oog te verliezen dat er een zo'n goed mogelijk resultaat voor de cliënt behaald moet worden.

De advocaat-stagiaire krijgt inzicht aangereikt in de verschillende culturen met hun eigen onderhandelingsstijl, tevens leert de advocaat-stagiaire daarop in te spelen. Dit wordt met name ook benoemd in enerzijds de onderhandeling tussen advocaat en cliënt over een goede oplossing en anderzijds de onderhandeling met de wederpartij om een oplossingsgerichte strategie te kiezen.

5.1.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In alle onderwijsonderdelen van de BA worden vaardigheden geïntegreerd.

Voor onderhandelen kan er een koppeling gemaakt kan worden met ethiek door een casus waarin de advocaat-stagiaire wordt gevraagd een kantoorgenoot tegen wie een klacht is ingediend te adviseren en bij te staan. Daarvoor zal de advocaat-stagiaire niet alleen mondeling en schriftelijk een advies moeten uitbrengen, maar zal de advocaat-stagiaire ook namens de kantoorgenoot met de klagende partij in onderhandeling moeten treden en zo nodig een analytisch betoog moeten opstellen.

5.1.6 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen. In de e-learning bereiden de advocaat-stagiaires de theorie en modellen voor die ten grondslag liggen aan de te leren vaardigheden en maken praktijkgerichte opdrachten.

5.1.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Het vak Communicatie en onderhandelen (decentraal) is een verdieping op het vak communicatieve vaardigheden centraal dat geïntegreerd met ethiek in het eerste jaar van de opleiding wordt aangeboden.

Het vak Communicatie en onderhandelen (decentraal) wordt geïntegreerd aangeboden in de leerpraktijk. Er zit dus een koppeling tussen dit vak en de leerpraktijken.

5.1.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;

5.2 Vakbeschrijving Digitale vaardigheden

5.2.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De Digitale Wereld is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt gedurende het eerste jaar van de opleiding gevolgd. In het vak De Digitale Wereld verdiepen advocaat-stagiaires zich in de digitale wereld van de advocaat en bekwamen ze zich in digitale vaardigheden.

Het vak beslaat in totaal 4 dagdelen e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten). Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

5.2.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.2.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van dit vak heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is zich bewust van het bereik en de ethische aspecten van de digitale wereld bij het gebruik van digitale middelen en neemt daarbij te allen tijde de kernwaarden, waaronder met name de kernwaarde vertrouwelijkheid in acht.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de invloed van de AVG en Telecommunicatiewet en Auteursrecht op zijn digitale communicatie en praktijkvoering;
- De advocaat-stagiaire is in staat om ten behoeve van zijn praktijk en zijn cliënten de juiste digitale bronnen te kunnen raadplegen.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire weet hoe digitale toepassingen en digitale beeldvorming (legal design) kunnen leiden tot een efficiëntere communicatie en praktijkvoering;
- De advocaat-stagiaire heeft kennis van het inzetten van digitale middelen om zijn zaak te analyseren en overtuigend te presenteren.

5.2.4 Onderdelen en onderwerpen

De onderwerpen en onderdelen van De Digitale Wereld sluiten aan bij de actuele toepassingen/mogelijkheden op het gebied van de digitale wereld. Gezien de snelle ontwikkelingen in de digitale wereld kunnen onderdelen en onderwerpen worden aangepast.

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen¹²:

- Uitleg regelgeving AVG, Telecommunicatiewet en Auteurswet met praktijksituaties (bijvoorbeeld stock free foto's gebruiken, dataleaks, beveiligde e-mails, social media).
- Uitleg digitale planningstools, opdracht beeldend presenteren, verschillende vormgeving voor verschillende doelgroepen.

---

¹² In de implementatiefase zal in overleg met de NOvA een keuze worden gemaakt op welke onderdelen de nadruk wordt gelegd afhankelijk van de actuele digitale ontwikkelingen in de advocatenpraktijk.

- In de DLO staat per leerpraktijk een opsomming van digitale bronnen (bv websites of blogs) die voor deze leerpraktijk relevant zijn en wordt voorbeelden gegeven van onbetrouwbare informatie (bijvoorbeeld door middel van screen shots).
- De advocaat-stagiaire krijgt de opdracht om over een voorbeeldcasus in de leerpraktijk een advies te geven met legal design.
- Omgang met digitale bronnen, het belang van algoritmes, legal tech, AI en andere digitale toepassingen in de juridische wereld.

5.2.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In het lesmateriaal van het vak de digitale wereld DLO wordt aandacht besteed aan een verdere verdieping van de ethische dilemma's van de advocaat in de digitale wereld.

5.2.6 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen. Gezien de snelle ontwikkelingen in de digitale wereld is het belangrijk om binnen dit vak de werkvormen en leermiddelen constant te actualiseren.

5.2.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Modules Ethiek en geïntegreerde vaardigheden

- Retorica en logica: (digitale) beeldvorming bij overtuigingskracht;
- Omgang met ketenpartners: beveiligd mailen

Module Procederen en presenteren (centraal)

- Digitale beeldvorming bij overtuigingskracht.

Leerpraktijk vakken en geïntegreerde vaardigheden

- Voorbereiding van en het geven van een presentatie door middel van (digitale) beeld- en/of hulpmiddelen;
- Kennis van de AVG, Telecommunicatiewet en Auteurswet.

5.2.8 Randvoorwaarden/organisatie

Omdat het vak De Digitale Wereld als e-learning wordt aangeboden, is het belangrijk dat er een goede digitale infrastructuur is.

5.3 Vakbeschrijving Ondernemerschap

5.3.1 Plaats en omvang in de opleiding

Ondernemerschap is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt gevolgd gedurende het tweede jaar van de opleiding. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de overige onderwijsonderdelen.

Het vak beslaat in totaal 3 dagdelen waarvan 2 dagdelen e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten) en 1 dagdeel contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

5.3.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.3.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van het vak Ondernemerschap heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

De advocaat-stagiaire is in staat te handelen volgens de gedragsregels en kernwaarden als zelfstandig advocaat.

Algemene juridische vaardigheden

De advocaat-stagiaire is in staat om een eenvoudig acquisitieplan te maken met een financiële onderbouwing.

Communicatieve vaardigheden

De advocaat-stagiaire is zich bewust van de aspecten die bijdragen aan cliënttevredenheid en is in staat een goede relatie met zijn cliënt op te bouwen en te onderhouden.

Ondernemerschap

De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de kostenstructuur van een advocatenkantoor (vaste en variabele kosten);

De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de financiële aspecten van praktijkvoering, inclusief toevoegingen.

5.3.4 Onderdelen en onderwerpen

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Module	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
Ondernemerschap	1	<ul style="list-style-type: none"> • Personal Branding • Acquisitievvaardigheden 	2	<ul style="list-style-type: none"> • Kostenstructuur advocatenkantoor • Maken van een acquisitieplan • Opdracht blog schrijven • Trusted advisor

Hieronder volgt een aanvulling op bovengenoemd schema met aanwijzingen voor het programma.

De e-learning kan bestaan uit de volgende onderwerpen en onderdelen:

- Trends en ontwikkelingen in de advocatuur
- Theorie en voorbeelden voor het maken van een eenvoudig acquisitieplan
- Opdracht maken van een acquisitieplan
- Bepalen van eigen doelgroep
- Personal Branding inclusief gebruik van social media
- Basis principes van goed relatiebeheer en opbouwen van een relevant netwerk
- Opdracht blog schrijven
- Kostenstructuur van een advocatenkantoor en debiteurenbeleid

Tijdens de contacttijd oefent de advocaat-stagiaire in acquisitievaardigheden en krijgt hij van andere advocaat-stagiaires feedback op zijn persoonlijke profilering.

5.3.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

Met de opdracht schrijven van een acquisitieplan en blog schrijven ontwikkelt de advocaat-stagiaire zowel zijn ondernemerschap als zijn Schriftelijke vaardigheden. Ook kan aandacht worden besteed aan de gedragsrechtelijke aspecten van ondernemerschap.

5.3.6 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen. In de e-learning bereiden de advocaat-stagiaires de theorie en modellen voor die ten grondslag liggen aan de te leren vaardigheden en maken praktijkgerichte opdrachten. In het dagdeel contactonderwijs werken zij vervolgens aan hun personal branding en aan hun acquisitievaardigheden, onder andere in de vorm van rollenspelen.

5.3.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De theorie van de trusted advisor die de advocaat-stagiaires in het centrale vaardigheden heeft geleerd, kan in deze module worden herhaald waardoor deze beter verankert.

5.3.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;
- Tijdens de contactdag moeten video-opnamen gemaakt kunnen worden met de eigen telefoon van de advocaat-stagiaire.

5.4 Vakbeschrijving Opstellen contracten

5.4.1 Plaats en omvang in de opleiding

Opstellen van contracten is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt gevolgd in het tweede jaar van de opleiding. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de overige onderwijsonderdelen.

Het vak bestaat in totaal 3 dagdelen waarvan 2 dagdelen contacttijd en 1 dagdeel e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten). Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

In het vak Opstellen van contracten wordt het opdoen van juridisch inhoudelijke kennis gecombineerd met het ontwikkelen van relevante praktijkvaardigheden.

5.4.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.4.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van dit vak heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de kernwaarden, met name partijdigheid en onafhankelijkheid, bij de totstandkoming van de contracten. De advocaat-stagiaire handelt volgens de gedragsregels ten aanzien van tegenstrijdig belang en zorgvuldige praktijkvoering.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire heeft aantoonbaar kennis van en inzicht in de belangrijkste juridische wettelijke kaders en randvoorwaarden om een contract te kunnen opstellen;
- De advocaat-stagiaire is in staat om te bepalen welke onderwerpen in het contract moeten worden opgenomen.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de context waaronder het contract tot stand komt;
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de processuele aspecten die bij het opstellen van contracten komen kijken.
- De advocaat-stagiaire is in staat om een oplossingsgerichte geschillenregeling in een contract op te nemen.

Advies- en communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kent de mogelijkheden om een contract dusdanig in te richten dat het effectief kan worden toegepast in de praktijk;
- De advocaat-stagiaire kent de mogelijkheden en beschikt over de vaardigheden om gesprekken te voeren met de cliënten en wederpartijen.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen of te bemiddelen om tot het een contract en te komen;
- De advocaat-stagiaire is in staat tot (al dan niet minnelijke) geschillenbeslechting.

5.4.4 Onderdelen en onderwerpen

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen en de gewenste plaats van het vak in de totale opleiding. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Module	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
Opstellen contracten	2	Inhoud Proces Vaardigheden	1	Theorie contractrecht

Hieronder volgt een aanvulling op bovengenoemd schema met aanwijzingen voor het programma.

1. Inhoud

- kwalificatie van het contract
- doorwerking (semi) dwingend recht
- doorwerking Europese richtlijnen en Internationaal Privaatrecht
- totstandkoming en precontractuele fase
- algemene voorwaarden en oneerlijke bedingen
- tekortkoming en aansprakelijkheid
- toepasselijk recht
- geschillen(beslechting)

2. Proces

- Wie zijn partijen?
  - consumenten/B2B
  - internationaal/ culturele verschillen
  - civil/Angelsaksisch
- Taal en vorm
  - Begrijpelijkheid
  - Effectiviteit
  - Bewijslastverdeling
  - penvoerderschap
- Belangen
  - afhankelijkheid/machtspositie
  - financiële belangen / of juist andere
- Wie voert het contract uit? (interne implementatie/draagvlak)
- Wat is het onderwerp?
  - samenwerking (mensen)
  - object
- Wat is het oogmerk van het contract?
  - juridische toetsbaarheid?
  - draaiboek/verwachtingenmanagement?

3. Vaardigheden en ethiek

- gespreks- en onderhandelingstechnieken
- schrijfvaardigheid
- kernwaarden, partijdigheid en onafhankelijk en gedragsregels

5.4.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

Wij adviseren de advocaat-stagiaires (i) zich bewust te maken van (met name) de kernwaarden partijdigheid en onafhankelijkheid bij de totstandkoming van en onderhandeling over contracten en (ii)

rekening te laten houden met de gedragsregels waaronder het leerstuk van het tegenstrijdig belang en zorgvuldige praktijkvoering.

Wanneer de betrokken advocaat de onderhandelingen met alle betrokkenen bijwoont is het essentieel dat de advocaat zijn (partijdige) rol expliciet onder de aandacht brengt.

Zoals hierboven beschreven zal in deze module de essentie worden benadrukt van de gespreks- en onderhandelingstechnieken alsmede de schrijfvaardigheden die de advocaat-stagiaires tijdens de vaardigheden modules leren.

5.4.6 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor opstellen contracten kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- de advocaat-stagiaire beoordeelt bepalingen uit een bestaand contract;
- de advocaat-stagiaire schrijft zelf een considerans en contractsbepalingen;
- het spelen van een rollenspel, bijvoorbeeld door het voeren van een intakegesprek met een fictieve cliënt over diens aanstaande contractonderhandelingen en het onderzoeken van mogelijk tegenstrijdig belang;
- het onderhandelen over een contract;
- het presenteren door de advocaat-stagiaire en bespreken van een door de advocaat-stagiaire geschreven contract.

5.4.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Bij het vak Opstellen van contracten wordt, indien mogelijk, casuïstiek gebruikt die aansluit op de hoofdpraktijken. Daarnaast kan voor dit vak specifiek worden gedacht aan afstemming met de hoofdpraktijk Privaatrecht, waarin contractenrecht deel uitmaakt van het onderwijsprogramma.

5.4.8 Randvoorwaarden/organisatie

- Naast de gebruikelijke faciliteiten bij contactonderwijs zijn er geen extra benodigdheden.

5.5 Vakbeschrijving Procederen en presenteren

5.5.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

Procederen en presenteren is een decentraal onderwijsdeel en wordt gevolgd gedurende het eerste jaar van de opleiding. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de hoofdpraktijk.

Het vak beslaat in totaal 2 dagdelen waarvan 1 dagdeel e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten) en 1 dagdeel contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

5.5.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en in de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.5.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van het vak Procederen en presenteren (decentraal) heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Algemeen juridische vaardigheden en communicatieve vaardigheden

De advocaat-stagiaire kan ten behoeve van de belangen van zijn cliënt een scherpe analyse maken en in een kort geding of een mondelinge behandeling daartoe heldere argumenten naar voren brengen.

- De advocaat-stagiaire kan zijn presentatie tijdens een kort geding of mondelinge behandeling afstemmen op de behandelend rechter.
- De advocaat-stagiaire kan goed omgaan met incidenten tijdens de zitting. Bij interrupties door de wederpartij of behandelend rechter, kan de advocaat-stagiaire zijn zienswijze standvastig, en met respect voor de rechter, naar voren brengen.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de dynamiek ter zitting en stemt zijn presentatie af op het soort zitting, waarbij de advocaat-stagiair het verschil tussen een pleidooi tijdens een kort geding en een toelichting tijdens een mondelinge behandeling kent.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in het effect van zijn pleidooi of toelichting op zijn toehoorder (verbale en non-verbale communicatie).

5.5.4 Onderdelen en onderwerpen

In het vak Procederen en presenteren (decentraal) wordt voortgeborduurd op de vaardigheden procederen en presenteren zoals in Vaardigheden centraal wordt aangeboden.

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Modules	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
(Digitaal) Procederen en presenteren (verdieping)	1	Pleiten en zittingsvaardigheden	1	<ul style="list-style-type: none"> • Incidenten ter zitting • Kort geding • Mondelinge behandeling

Hieronder volgt een aanvulling op bovengenoemd schema met aanwijzingen voor het programma.

Het vak procederen en presenteren decentraal zal plaatsvinden voor de eerste integratieve dag en is tevens een belangrijke voorbereiding daarvoor. Er wordt getraind op meer specifieke leerbehoeften van advocaat-stagiaires. Daarbij wordt in het bijzonder aandacht besteed aan verdieping van de pleit- en zittingsvaardigheden, zoals sterke argumentatiestructuur en analyse van de zaak, en wordt er voortgeborduurd op hetgeen in het centrale deel behandeld is. De ervaringen die advocaat-stagiaires in hun praktijk hebben opgedaan worden uitdrukkelijk besproken.

5.5.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In alle onderwijsonderdelen van de BA worden vaardigheden geïntegreerd. Procederen en presenteren zijn per definitie vaardigheden die worden toegepast in de context van de juridische inhoud. In de te behandelen casus worden ook ethische aspecten opgenomen.

5.5.6 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen. In de e-learning bereiden de advocaat-stagiaires de theorie en modellen voor die ten grondslag liggen aan de te leren vaardigheden en maken praktijkgerichte opdrachten. Het verdient aanbeveling om in dit vak te werken met casuïstiek uit de hoofdpraktijkvakken.

5.5.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Het vak Procederen en presenteren (decentraal) is een verdieping op het centrale vaardighedenonderwijs. Er is bovendien een wederzijdse koppeling met het hoofdpraktijkvak dat eveneens in het eerste jaar wordt gevolgd.

5.5.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.6 Vakbeschrijving Schriftelijke vaardigheden

5.6.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

Schriftelijke vaardigheden is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt gedurende het eerste jaar van de opleiding gevolgd. Het vak is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met vakken van de hoofdpraktijk.

Het vak beslaat in totaal 3 dagdelen waarvan 2 dagdelen contacttijd en 1 dagdeel e-learning (incl. het maken van voorbereidende opdrachten). Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

5.6.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.6.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van het vak Schriftelijke vaardigheden heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Algemeen juridische vaardigheden en communicatieve vaardigheden.

De advocaat-stagiaire kan in een juridische context teksten schrijven die effectief zijn. Dat houdt in dat:

- De inhoud van de schriftelijke stukken is afgestemd op het doel van de tekst en op de beoogde lezer;
- De argumentatie juridisch correct is uitgewerkt en helder is gepresenteerd;
- De opbouw van de tekst overzichtelijk is gestructureerd;
- De formulering van de tekst begrijpelijk, aanvaardbaar en correct zijn.

Adviesvaardigheden

De advocaat-stagiaire kan het schrijfproces zodanig aanpakken dat hij op een efficiënte manier een effectieve tekst kan schrijven die is afgestemd op de persoon en de behoefte van de cliënt

5.6.4 Onderdelen en onderwerpen

In onderstaand schema is de verdeling in dagdelen contacttijd en e-learning opgenomen. De onderverdeling in de kolommen 'onderwerpen contacttijd' en 'onderwerpen e-learning' kan in de uitvoering van het onderwijs wisselen.

Modules	Dagdelen contacttijd	Onderwerpen contacttijd	Dagdelen e-learning	Onderwerpen e-learning
Schriftelijke vaardigheden	2	<ul style="list-style-type: none"> • fasen van het schrijfproces • bepalen tekstdoel, inhoud en structuur • het uitwerken en presenteren van argumentatie • begrijpelijk, passend en correct taalgebruik, afgestemd op de lezer en de situatie. 	1	<ul style="list-style-type: none"> • Theorie over schrijfvaardigheid en argumentatieleer • Processtuk ten behoeve van integratieve dag¹³

¹³ Mogelijk wordt dit onderdeel aangepast op basis van het advies van de 3 deskundigen die door de Orde zijn aangesteld om een uitspraak te doen over de voorbereiding op de integratieve dagen.

Hieronder volgt een aanvulling op bovengenoemd schema met aanwijzingen voor het programma.

Voorafgaand aan het contactonderwijs bestuderen de advocaat-stagiaires via e-learning een beperkte hoeveelheid actuele theorie over schrijfvaardigheid en argumentatieleer. Daarnaast maken ze een processtuk in de casus ter voorbereiding op de integratieve dag. Een deel van het trainingsmateriaal voor het contactonderwijs wordt ontwikkeld op basis van de uitwerkingen van deze opdracht. Het contactonderwijs is afgestemd op de hoofdpraktijk van de groep, maar ook tekstsoorten die in het algemeen relevant zijn voor advocaten (zoals processtukken en e-mails) passeren de revue.

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

- de verschillende fasen van het schrijfproces;
- het bepalen van het tekstdoel en de lezer van een tekst;
- het afstemmen van de inhoud en structuur van een tekst op het tekstdoel en de lezer;
- voor teksten met een overtuigend doel: het uitwerken en presenteren van argumentatie;
- begrijpelijk, passend en correct taalgebruik, afgestemd op de lezer en de situatie. (Er wordt ook aandacht besteed aan de aanvaardbaarheid van uitingen op social media.)

5.6.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

Een mogelijkheid tot integratie van cognitie, vaardigheden en ethiek is in een voorbereidende opdracht de advocaat-stagiaire filmfragmenten te laten analyseren en daarbij de verschillende communicatievormen en onderhandelingsstijlen te laten benoemen. Ook kan de advocaat-stagiaire worden gevraagd een kantoorgenoot tegen wie een klacht is ingediend te adviseren en bij te staan. Daarvoor zal de advocaat-stagiaire niet alleen mondeling en schriftelijk een advies moeten uitbrengen, maar zal de advocaat-stagiaire ook namens de kantoorgenoot met de klagende partij in onderhandeling moeten treden en zo nodig een analytisch betoog moeten opstellen.

De advocaat-stagiaire schrijft het processtuk in een casus ter voorbereiding op de integratieve dag. Het is denkbaar dat in deze casus ethische afwegingen een rol spelen.

5.6.6 Werkvormen en leermiddelen

In dit vak worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen. In de e-learning bereiden de advocaat-stagiaires de theorie en modellen voor die ten grondslag liggen aan de te leren vaardigheden en maken praktijkgerichte opdrachten.

Voor Schriftelijke vaardigheden kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- In de digitale leeromgeving wordt een beperkte hoeveelheid actuele literatuur over schrijfvaardigheid en argumentatieleer opgenomen. Daarnaast kan de digitale leeromgeving kennisclips bevatten, evenals een (diagnostische) taaltest. De voorbereidende schrijfoopdracht wordt gebaseerd op een leerpraktijkgerichte casus.
- Ook in het contactonderwijs wordt met materiaal gewerkt dat afgestemd is op de leerpraktijk van de groep. Dat kunnen (her)schrijfoefeningen zijn (bijvoorbeeld oefeningen op basis van de uitwerkingen van de voorbereidende schrijfoopdracht), maar bijvoorbeeld ook kennisclips. Om een licht competitieve sfeer te creëren zal ook een (taal)quiz onderdeel zijn van het programma.

5.6.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Schriftelijke vaardigheden wordt in het eerste jaar aangeboden en heeft een koppeling met de hoofdpraktijken en de eerste integratieve dag. In de leerpraktijken wordt gewerkt met interactieve leervormen waardoor ook in het tweede jaar de advocaat-stagiaire zijn schriftelijke vaardigheden ontwikkelt.

Bij de module ondernemerschap kan een oefening blog schrijven worden opgenomen waarin de advocaat-stagiaire zowel zijn ondernemerschap, zijn vakinhoudelijke expertise en zijn schriftelijke vaardigheden ontwikkelt.

5.6.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;

5.7 Vakbeschrijving Jaarrekeninglezen

5.7.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

Jaarrekeninglezen is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd. De studielast is in totaal 3 dagdelen, waarvan 1 dagdeel e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 2 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag.

5.7.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Advocaat-stagiaires die bij de UO het decentraal onderwijs volgen zijn de doelgroep van dit vak. Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.7.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van het vak Jaarrekeninglezen heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met het wettelijk kader van het voeren van een administratie en de verslaggeving, om daarmee te voldoen aan artikel 6.5 lid 1a Voda.

Juridische inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire kent de bronnen en beginselen van jaarrekeningenrecht;
- De advocaat-stagiaire kan de voor zijn praktijk relevante informatie halen uit de jaarrekening (balans, resultatenrekening en toelichting), het bestuursverslag, de overige gegevens en het kasstroomoverzicht
- De advocaat-stagiaire kent de relevante regelgeving over het opstellen, controleren, vaststellen en deponeren van de jaarrekening, bestuursverslag en overige gegevens.
- De advocaat-stagiaire heeft kennis van de geconsolideerde jaarrekening;
- De advocaat-stagiaire kan de verschillen duiden tussen de fiscale en commerciële jaarrekening;
- De advocaat-stagiaire kan de verschillen duiden tussen de jaarrekening van een rechtspersoon en een niet-rechtspersoon;
- De advocaat-stagiaire is bekend met de verschillende belastingsoorten;
- De advocaat-stagiaire is bekend met de verschillende financiële kengetallen en kan deze interpreteren.

Algemene juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan uit de financiële verslaggeving de verschillende, ter zake doende informatie identificeren.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met een cliënt over de jaarrekening.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan aan de hand van financiële verslaggeving de juiste informatie identificeren, om met die informatie een onderbouwd advies uit te brengen aan een cliënt.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan zijn cliënt ondersteunen wanneer bemiddeling plaatsvindt, en bij onderhandelingen bijstaan, met uit de financiële verslaggeving onttrokken informatie.

Ondernemerschap

- De advocaat-stagiaire is bekend met de verschillende belastingsoorten, fiscale verplichtingen en het vennootschaps- en civielrechtelijke kader van het drijven van een onderneming.

5.7.4 Onderdelen en onderwerpen

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Introductie jaarrekeningenrecht (bronnen en beginselen);
- Relevantie informatie halen uit:
  - De jaarrekening (balans, resultatenrekening, toelichting)
  - Het bestuursverslag
  - Overige gegevens
  - Het kasstroomoverzicht
- Mutaties in de jaarrekening;
- Relevante regelgeving over het opstellen, controleren, vaststellen en deponeren van de jaarrekening, bestuursverslag en overige gegevens;
- Kennis van de geconsolideerde jaarrekening; verschil tussen fiscale en commerciële jaarrekening;
- Verschil tussen jaarrekening van een rechtspersoon en een niet-rechtspersoon;
- Waarderingsgrondslagen;
- Verschillende belastingsoorten;
- Verschillende financiële kengetallen en interpretatie daarvan;
- Formele bepalingen, vrijstellingen en aansprakelijkheden.

Het doel is dat de advocaat-stagiaire een jaarrekening kan begrijpen. Hij weet wat er in een jaarrekening staat en hoe deze moet worden geïnterpreteerd. Bij verschillende economische gebeurtenissen kan de advocaat-stagiaire aangeven tot welke mutaties dit leidt in de jaarrekening. Een advocaat-stagiaire hoeft niet zelf een jaarrekening te kunnen opstellen.

5.7.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

Bij Jaarrekeninglezen wordt de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Casuïstiek integreert waar mogelijk ethiek, vaardigheden en juridische inhoud. Te denken valt aan:

- de advocaat-stagiaire kan uit een jaarverslag de voor zijn praktijk relevante onderdelen interpreteren en selecteren;
- bij casuïstiek ingaan op het voeren van de advocatenpraktijk van de advocaat-stagiaire.

5.7.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor Jaarrekeninglezen kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het door de advocaat-stagiaire inbrengen van zaken uit de eigen praktijk;
- debatteren en samenwerken: stagiaires bestuderen en beoordelen van elkaar de uitgewerkte opdrachten;
- het toepassen van jaarrekeningrecht op de leerpraktijk die de advocaat-stagiaire in dezelfde periode volgt, en daarmee op de praktijk van alledag:
  - opdracht schadeberekening;
  - opdracht crediteurenakkoord;
  - opdracht waardebeoordeling aandelen;
  - opdracht boekhoudfraude;
  - opdracht dividenduitkering;
  - opdracht ontslag economische redenen;
  - opdracht jaarrekeningprocedure;
  - opdracht bestuurdersaansprakelijkheid.

5.7.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Bij het vak Jaarrekening lezen wordt casuïstiek gebruikt die is toegespitst op de leerpraktijken. Tevens is een koppeling met het vak ondernemerschap mogelijk, voor advocaat-stagiaires die al dan niet in de vorm van een samenwerking zelfstandig de praktijk uitoefenen.

5.7.8 Randvoorwaarden/ organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs.

5.8 Vakbeschrijving hoofdpraktijk Privaatrecht

5.8.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De hoofdpraktijk Privaatrecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het eerste jaar van de BA gevolgd. De hoofdpraktijk is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de eveneens in het eerste jaar aangeboden, centrale onderdelen van het vaardigheden- en ethiekonderwijs.

De studielast is in totaal 18 dagdelen, waarvan 10 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het eerste opleidingsjaar.

5.8.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De hoofdpraktijk Privaatrecht richt zich op advocaat-stagiaires die werkzaam zijn in de civiele praktijk. De hoofdpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs volgen bij de UO.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.8.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de hoofdpraktijk Privaatrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die tijdens de zaaksbehandeling aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt over aantoonbare kennis van en inzicht in het Nederlands privaatrecht, in het bijzonder burgerlijk recht (contractenrecht, aansprakelijkheidsrecht, goederenrecht), burgerlijk procesrecht en bewijsrecht, en de wijze waarop internationaal en supranationaal (Europees) privaatrecht daarin doorwerkt;
- De advocaat-stagiaire kan in concrete casus in de vier stadia van een zaak (preprocessuele fase, vorderingsfase, verwerende fase en procesfase) het privaatrecht toepassen;
- De advocaat-stagiaire is in staat om dwarsverbanden te leggen tussen enerzijds het privaatrecht en anderzijds het bestuursrecht en het strafrecht. De advocaat-stagiaire is indien nodig ook in staat andere specialisaties en disciplines bij de behandeling van de zaak te betrekken.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in een concrete casus vanuit de positie van eiser en verweerder of betrokken derde privaatrechtelijke problemen signaleren en analyseren op grond van eigen juridisch onderzoek.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in de vier stadia van een civiel proces (preprocessuele fase, vorderingsfase, verwerende fase en procesfase) schriftelijk en mondeling een verdedigbaar standpunt innemen en op logische, consistente en juridisch inhoudelijk overtuigende wijze onderbouwen.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan de cliënt in de vier stadia van een civiel proces (preprocessuele fase, vorderingsfase, verwerende fase en procesfase) schriftelijk en mondeling adviseren over (de aanpak van) de zaak, waarbij hij de materieelrechtelijke, procesrechtelijke en bewijsrechtelijke

aspecten van de zaak kan betrekken en de cliënt kan wijzen op de mogelijke risico's in en buiten rechte.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat om in zijn hoedanigheid als advocaat in het belang van zijn cliënt maar ook met oog voor de belangen van de wederpartij en derden te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten van privaatrechtelijke aard.

5.8.4 Onderdelen en onderwerpen

In de hoofdpraktijk Privaatrecht worden het materiële burgerlijk recht (in het bijzonder het verbintenissenrecht en het goederenrecht) en het burgerlijk procesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderdelen en onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de in het onderwijs gebruikte casuïstiek en werkvormen.

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

Materieel burgerlijk recht:

- Algemeen vermogensrecht:
  - Rechtshandhaving (rechtsvorderingen en belangvereiste);
  - Verjaring, verval en afstand van recht, verrekening.
- Contractenrecht
  - Totstandkoming en uitleg van overeenkomsten, precontractuele fase, nietigheid en vernietigbaarheid van overeenkomsten en algemene voorwaarden, exoneratiebeding;
  - Remedies bij tekortkoming: nakoming, ontbinding, schadevergoeding, ingebrekestelling en verzuim, opschortingsrechten, klachtplicht;
  - Kostenvergoeding buitengerechtelijke incasso.
- Buitencontractuele aansprakelijkheid
  - Onrechtmatige daad
  - Risicoaansprakelijkheden
  - Productaansprakelijkheid
  - Bestuurdersaansprakelijkheid
  - Ongerechtvaardigde verrijking, onverschuldigde betaling en zaakwaarneming
  - Causaal verband en leerstukken voor het overwinnen van onzeker causaal verband (omkeringsregel, proportionele aansprakelijkheid)
  - Schadevergoeding, schadestaat en schadevaststelling, wettelijke en handelsrente, kansschade
- Goederen- en insolventierecht
  - Bezit en levering van goederen en overdracht van vermogensrechten
  - Beperkte rechten van boeken 3 en 5 BW en hun vestigingsformaliteiten
  - Eigendomsvoorbehoud, economisch eigendom
  - Derdenbescherming waaronder pandhouder, hypotheekhouder, leverancier onder eigendomsvoorbehoud en retentor in faillissement

Burgerlijk proces- en bewijsrecht

- Rechtsingangen (waaronder begrepen eis in de hoofdzaak bij conservatoire beslag en algemene en bijzondere executiegeschillen e.d.)
- Alternatieve geschilbeslechting (arbitrage, bindend advies, mediation, e.d.)
- Bewijsrecht en internationale informatie- en bewijsvergaring (waaronder voorlopige bewijsmiddelen, inzagerecht, exhibitieplicht, bewijsbeslag)
- Internationaal procederen, waaronder de EU-verordeningen, richtlijnen en verdragen op het gebied van het burgerlijk procesrecht en bewijsrecht

5.8.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de e-learning en in het contactonderwijs wordt een vast format gehanteerd dat de integratie van juridische inhoud, vaardigheden en ethiek waarborgt. De inrichting van een civiel proces met vier te onderscheiden stadia vormt steeds de rode draad van het onderwijs. De inhoud van het civielrechtelijk geschil – verbintenissenrecht, aansprakelijkheidsrecht of vermogensrecht – zal per cohort kunnen variëren. De advocaat-stagiaires behandelen het geschil volgens de vier algemene stadia in de behandeling van een zaak: (1) de preprocesuele fase, (2) de vorderingsfase, (3) de verweefase en (4) de procesfase (mondelinge behandeling, bewijswaardering en beslissing van de rechter volgens art. 3:296 BW). Dit format biedt tevens een goede voorbereiding op de integratieve dag.

In zowel de e-learning als in het contactonderwijs worden de advocaat-stagiaires gestimuleerd zelfstandig ethische dilemma's te onderkennen waarmee de partijen kunnen worden geconfronteerd, en daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen. Ook daagt het onderwijs de advocaat-stagiaires uit om bij hun argumenten niet alleen de juridisch-inhoudelijke aspecten mee te nemen, maar ook rekening te houden met relevante aspecten uit andere disciplines (zoals sociaal-maatschappelijke aspecten en sociaal-economische fenomenen).

In fase 1 trainen de advocaat-stagiaires gedurende een dagdeel contactonderwijs hun communicatieve vaardigheden door middel van een cliënt(advies)gesprek. In dit gesprek zal ook aandacht zijn voor een ethisch dilemma. In fase 4 kan een oefenrechtbank onderdeel uitmaken van het contactonderwijs. In het cliëntgesprek en de oefenrechtbank vervullen de advocaat-stagiaires zelf de verschillende rollen, zodat zij oefenen met het wisselen van perspectief. Na afloop van het cliëntgesprek en de oefenrechtbank bieden de docenten ruimte voor feedback en voor een kritische zelfreflectie op het eigen leerproces.

5.8.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de privaatrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor gebruiken de docenten de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de hoofdpraktijk Privaatrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het (verder) uitwerken en bespreken van een in de digitale leeromgeving beschikbaar gestelde (hoofd)casus;
- het behandelen van een break-out casus tijdens de onderwijsdag;
- het opstellen van een advies, processtuk en/of brief, die wordt beoordeeld en voorzien van individuele feedback;
- het werken in kleine groepen/tweetallen, gevolgd door presentatie van de resultaten en plenair debat;
- een rollenspel in de vorm van een oefenrechtbank, getuigenverhoor bij de rechter-commissaris of adviesgesprek;
- geven van 'peer to peer feedback' en reflecteren op het eigen leerproces;
- het oefenen met de lesstof aan de hand van een multiple-choicetest;
- het delen van praktijkervaringen.

5.8.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De hoofdpraktijk vormt de basis voor de vijf privaatrechtelijke leerpraktijken die in het tweede jaar van de opleiding worden aangeboden. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijken zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

In het algemeen geldt dat in het onderwijs aandacht wordt besteed aan rechtsgebiedoverstijgende leerstukken en het kunnen leggen van dwarsverbanden tussen het privaatrecht, bestuursrecht en strafrecht.

Daarnaast kan voor deze hoofdpraktijk specifiek worden gedacht aan:

- koppeling met Opstellen van contracten, afstemming over de te behandelen onderwerpen;
- koppeling met de leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering. In de hoofdpraktijk Privaatrecht wordt kort aandacht besteed aan de samenhang met het verzekeringsrecht (bijvoorbeeld subrogatie, tijdelijke regeling verhaalsrechten);
- koppeling met de hoofdpraktijk Bestuursrecht. Bij overheidsaansprakelijkheid komt het privaatrecht in aanraking met het bestuursrecht, zoals bij het leerstuk van de formele rechtskracht, de schadevergoeding (titel 8.4 Awb), zuiver schadebesluit en het begrip nadeelcompensatie. Het verdient aanbeveling zowel in de hoofdpraktijk Privaatrecht als in de hoofdpraktijk Bestuursrecht aandacht te besteden aan de belendende gebieden.

5.8.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over een ruimte waarin een zitting kan worden geoefend.

5.9 Vakbeschrijving leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering

5.9.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.9.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Deze leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de aansprakelijkheids- en verzekeringspraktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de privaatrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.9.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die tijdens de zaaksbehandeling aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op adequate wijze om te gaan.

Juridische inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt aantoonbaar over kennis van en inzicht in het contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht, en het daaraan gerelateerde burgerlijk proces- en bewijsrecht en verzekeringsrecht;
- De advocaat-stagiaire kan de relevante kennis en inzichten toepassen in concrete zaken in de vier stadia (pre-processuele fase, vorderingsfase, verwerende fase en procesfase);
- De advocaat-stagiaire kan dwarsverbanden leggen tussen het aansprakelijkheidsrecht, het verzekeringsrecht en het burgerlijk proces- en bewijsrecht. Indien van toepassing, is een advocaat-stagiaire ook in staat Unierecht te betrekken en toe te passen in een concrete zaak, of andere specialisaties en disciplines te betrekken.

Algemene juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in concrete zaken vanuit de positie van eiser en verweerder of betrokken derde aansprakelijkheidsrechtelijke of verzekeringsrechtelijke problemen signaleren en analyseren op grond van eigen juridisch onderzoek;
- De advocaat-stagiaire is in staat in een aansprakelijkheidsrechtelijke zaak een gerechtelijke procedure te voeren, zowel een dagvaardings- als een verzoekschriftprocedure in eerste aanleg, hoger beroep en kort geding. De advocaat-stagiaire is vaardig in het initiëren van procesrechtelijke verwickelingen (zoals vrijwaring, eiswijziging en excepties van onbevoegdheid) en het voeren van verweer daartegen;
- De advocaat-stagiaire kan de regels met betrekking tot het leggen en opheffen van conservatoir (derden)beslag en van executoriaal beslag toepassen.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in de vier stadia van een aansprakelijkheidsrechtelijke zaak (pre-processuele fase, vorderingsfase, verwerende fase en procesfase) schriftelijk en mondeling een

verdedigbaar standpunt innemen en op logische, consistente en juridisch inhoudelijk overtuigende wijze onderbouwen.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan de cliënt in de vier stadia van een aansprakelijkheidsrechtelijke zaak (pre-processuele fase, vorderingsfase, verwerende fase en procesfase) schriftelijk en mondeling adviseren over (de aanpak van) de zaak, waarbij de advocaat-stagiaire de materieelrechtelijke, procesrechtelijke en bewijsrechtelijke aspecten van de zaak kan betrekken en de cliënt wijzen op de mogelijke risico's in en buiten rechte.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in alle stadia van zijn bijstand in staat de belangen van zijn cliënt te behartigen zonder daarbij de belangen van andere bij de rechtspleging betrokken partijen uit het oog te verliezen;
- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten van aansprakelijkheidsrechtelijke en gerelateerd verzekeringsrechtelijke aard.

5.9.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering worden het materiële recht en het burgerlijk procesrecht geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderdelen en onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de in het onderwijs gebruikte casuïstiek en werkvormen.

Het onderwijsprogramma kent de volgende onderdelen en onderwerpen:

Aansprakelijkheidsrecht

- Contractuele aansprakelijkheid
  - Wanprestatie/tekortkoming in de nakoming van een verbintenis
  - Toerekening en overmacht
  - Toerekening in geval van hulppersonen, hulpzaken, etc.
  - Combinatie met ontbinding
  - Verzuim
- Buitencontractuele aansprakelijkheid
  - Onrechtmatige daad (alle componenten)
  - Kwalitatieve aansprakelijkheden (inclusief werkgeversaansprakelijkheid)
  - Productaansprakelijkheid
  - Beroepsaansprakelijkheid, waaronder medische aansprakelijkheid
- Aansprakelijkheid in de financiële sector
  - Aansprakelijkheid in de bancaire sector
  - Prospectuaansprakelijkheid
  - Collectieve afwikkeling massaschade (WCAM en WAMCA)
- Unierechtelijke aspecten van aansprakelijkheid
  - Grondrechtenbescherming (Handvest, AVG, non-discriminatieregelingen)
  - Mededingingsrecht (Richtlijn schadevergoeding mededingingsinbreuken)
- Overige
  - Verjaring, verval van recht, klachtplicht

Schadevergoedingsrecht

- Vergoedbare schade
- Schadevaststelling en berekening
- Redelijke toerekening
- Wettelijke en handelsrente, buitengerechtelijke (incasso)kosten
- Personenschade, waaronder immateriële schade

- Grondrechtenschending en schade
- Hoofdelijkheid, eigen schuld en medeschuld, voordeelstoerekening

Verzekeringsrecht

- Verhouding aansprakelijkheidsrecht en verzekering
- De algemene aansprakelijkheidsverzekering
- *First party*- en *third party*-verzekering
- Algemene voorwaarden in het perspectief van het verzekeringsrecht
- Vorderingsrechten (eigen recht, directe actie en art. 3:287 BW)
- Verjaring, subrogatie en regres
- Voetangels en klemmen tussen verzekerde en verzekeraar: dekking (claims made/loss occurrence, in- en uitloop, informatie- en mededelingsplicht)
- Gedragscode persoonlijk onderzoek
- Opzetclausule

Proces- en bewijsrecht in het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht

- Rechtsingangen, met name het deelgeschil en hoger beroep deelgeschil, massaschade in class action, civiele vordering in strafproces
- Het leggen en opheffen van conservatoir (derden)beslag en van executoriaal beslag
- Alternatieve geschilbeslechting (arbitrage, bindend advies, mediation, klachtinstanties)
- Bewijsrecht en internationale informatie- en bewijsvergaring (waaronder voorlopige bewijslevering, art. 843a, bewijsbeslag)
- Bewijs van causaliteit (proportionele aansprakelijkheid, omkeringsregel)
- Bewijs van schade (begroting van schade, toekomstige schade, kansschade)
- Bewijsrechtelijke verhoudingen in het verzekeringsrecht

5.9.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de e-learning en het contactonderwijs geeft een vast format richting aan de integratie van juridische inhoud, vaardigheden en ethiek. De inrichting van een civiel proces met vier te onderscheiden stadia vormt het format voor het onderwijs in de behandeling van een zaak: (1) de preprocessuele fase, (2) de vorderingsfase, (3) de verweeffase en (4) de procesfase (mondelijke behandeling, bewijswaardering en beslissing van de rechter volgens art. 3:296 BW). Dit format biedt tevens een goede voorbereiding op de integratieve dag.

In zowel de fase van e-learning als in het contactonderwijs worden de advocaat-stagiaires gestimuleerd zelfstandig ethische dilemma's te onderkennen waarmee de partijen kunnen worden geconfronteerd, en daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen. Ook worden de advocaat-stagiaires uitgedaagd bij hun argumenten niet alleen de juridisch-inhoudelijke aspecten mee te nemen, maar ook rekening te houden met relevante aspecten uit andere disciplines (zoals sociaal-maatschappelijke aspecten en sociaal-economische fenomenen).

In het cliëntgesprek (fase 1) en de oefenrechtbank en de onderhandelingsfase/schikking (fase 4) vervullen de advocaat-stagiaires zelf de verschillende rollen, zodat zij oefenen met het wisselen van perspectief. Na afloop van het cliëntgesprek en de oefenrechtbank bieden de docenten ruimte voor feedback en voor een kritische zelfreflectie op het eigen leerproces.

5.9.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de aansprakelijkheids-, schadevergoedings- en verzekeringsrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het (verder) uitwerken en bespreken van een in de digitale leeromgeving beschikbaar gestelde (hoofd)casus;
- het behandelen van een break-out casus tijdens de onderwijsdag;
- het opstellen van een advies, processtuk en/of brief, die wordt beoordeeld en voorzien van individuele feedback;
- het werken in kleine groepen/tweetallen, gevolgd door presentatie van de resultaten en plenair debat;
- een rollenspel in de vorm van een oefenrechtbank, onderhandeling, schikking of adviesgesprek;
- geven van 'peer to peer feedback' en reflecteren op het eigen leerproces;
- het oefenen met de lesstof aan de hand van een multiple-choicetest;
- het delen van praktijkervaringen.

5.9.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk volgt op de hoofdpraktijk Privaatrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekeninglezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

In het algemeen geldt dat in het onderwijs aandacht wordt besteed aan rechtsgebiedoverstijgende leerstukken en het kunnen leggen van dwarsverbanden tussen de verschillende leerpraktijken.

Daarnaast kan voor deze leerpraktijk specifiek worden gedacht aan:

- koppeling met de leerpraktijk Ondernemingsrecht. Voor de aansprakelijkheidspraktijk relevante onderwerpen (bestuurdersaansprakelijkheid en aansprakelijkheid van financiële toezichthouders) zouden bijvoorbeeld in de vorm van een podcast aangeboden kunnen worden in de digitale leeromgeving ;
- koppeling met de leerpraktijk Arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht. Afstemming op het gebied van grondrechtenbescherming en Unierechtelijke aspecten van aansprakelijkheidsrecht.

5.9.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.10 Vakbeschrijving leerpraktijk Arbeidsrecht

5.10.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Arbeidsrecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van huiswerkopdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.10.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de arbeidsrechtelijke praktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de privaatrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.10.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Arbeidsrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die in een concrete casus op het gebied van het arbeidsrecht aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt aantoonbaar over kennis van en inzicht in het arbeidsrecht en het daaraan gerelateerde procesrecht.
- De advocaat-stagiaire is in staat gerechtelijke procedures te voeren in het arbeidsrecht.
- De advocaat-stagiaire is in staat dwarsverbanden te leggen tussen het arbeidsrecht en het contractenrecht.

Algemene juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat om een realistisch (eind)doel te stellen voor de behandeling van een concrete casus op het gebied van arbeidsrecht en kan inzichtelijk maken op welke wijze hij dat doel kan bereiken;
- De advocaat-stagiaire kan vaststellen met welke actoren hij te maken krijgt bij de behandeling van een concrete casus op het gebied van arbeidsrecht, is bekend met de rollen, posities en belangen van deze actoren en de wijze waarop hij deze kan beïnvloeden;
- De advocaat-stagiaire kan een concrete casus op het gebied van arbeidsrecht analyseren en op grond van eigen onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch-inhoudelijk overtuigen;
- De advocaat-stagiaire is in staat om nieuwe juridische ontwikkelingen in het vakgebied te signaleren en zich deze snel eigen te maken, daarbij ook oog houdend voor de relevante digitale ontwikkelingen binnen zijn beroepspraktijk.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan op mondelinge of schriftelijke wijze in arbeidsrechtelijke dossiers adviseren vanuit werkgevers- en werknemersperspectief, rekening houdend met de belangen van zijn cliënt in ruime zin, waarbij zijn advies is toegesneden op het kennisniveau van de cliënt.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten van arbeidsrechtelijke aard, zowel aan de zijde van de werkgever als aan de zijde van de werknemer, en waar dat de cliënt dient, gebruik maken van andere vormen van geschilbeslechting. De advocaat-stagiaire is zich bewust van de mogelijkheden van mediation in de arbeidsrechtpraktijk.

5.10.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Arbeidsrecht worden het materiële arbeidsrecht, het procesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de in het onderwijs gebruikte casuïstiek en werkvormen.

Het onderwijsprogramma kent de volgende onderdelen en onderwerpen:

- De arbeidsovereenkomst (kwalificatievraag, flexibele arbeidsrelaties, bedingen)
- Loonbetaling en arbeidsongeschiktheid
- Ontslagrecht (einde van de arbeidsovereenkomst)
  - Stelsel ontslagrecht
  - Einde van rechtswege
  - Opzegging
  - Bijzondere vormen van opzegging
  - Ontbinding
  - De beëindigingsovereenkomst

- Werkloosheidswet (WW)
- Ziektewet (ZW)

5.10.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Arbeidsrecht wordt de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Voor zover er juridische inhoud aan de orde komt, zal dit met name een plaats krijgen in e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

5.10.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de arbeidsrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Arbeidsrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het (verder) uitwerken en bespreken van een in de digitale leeromgeving beschikbaar gestelde (hoofd)casus, gericht op advisering van een werkgever of werknemer;
- geven van 'peer to peer feedback' en reflecteren op het eigen leerproces;
- een rollenspel in de vorm van een oefenrechtbank of een onderhandeling of een cliëntgesprek over de uitkomst van een schatting;
- het houden van een debat.

5.10.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Arbeidsrecht sluit aan op de hoofdpraktijk Privaatrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekeninglezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.10.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.11 Vakbeschrijving leerpraktijk Familierecht

5.11.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Familierecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van huiswerkopdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.11.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Deze leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de Familierechtpraktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de privaatrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement omschreven en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.11.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Familierecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is in staat te handelen naar de Gedragsregels Advocatuur en de vijf kernwaarden van de advocaat;
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de rol van de advocaat in de samenleving en is in staat een kritische visie te vormen op de maatschappelijke rol van het recht;
- De advocaat-stagiaire is bewust van het handelen in strijd tussen ouders en het effect hiervan op de kinderen;
- De advocaat-stagiaire kan zelfstandig ethische perspectieven betrekken in zijn oordeelsvorming;
- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die in een concrete casus op het gebied van familierecht aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt aantoonbaar over kennis van en inzicht in het familierecht, in het bijzonder over:
  - Het procesrecht;
  - Het verdelen/verrekenen van vermogen van partijen;
  - Pensioenaanspraken;
  - Het huis en de voortzetting van de bewoning ervan;
  - De kinder- en partneralimentatie;
  - De positie van de minderjarige en jongmeerderjarige kinderen (ouderschapsplan);
  - Afstammingsrecht;
  - Gezag;
  - Omgang;
  - Contact en informatieregeling;
  - De beginselen van het echtscheidingserfrecht.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat een casus op het gebied van familierecht te analyseren en op grond van eigen juridisch onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch inhoudelijk overtuigend.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan omgaan en met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners, cliënten en getuigen en is daarbij in staat gesprekstechnieken in te zetten;
- De advocaat-stagiaire is in staat juridisch analytisch te schrijven en is in staat zelfstandig processtukken en een convenant/vaststellingsovereenkomst op te stellen.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat de belangen van de cliënt te behartigen, daarbij oog houdend voor de belangen van andere bij de rechtspleging betrokken partijen;
- De advocaat-stagiaire is in staat de cliënt ouderschapseducatie te geven bij een aanhoudende strijd tussen de ouders en het effect hiervan op de kinderen;
- De advocaat-stagiaire kent de beginselen van het echtscheidingserfrecht en kan eerstelijns advies geven over de erfrechtelijke aspecten rondom een scheiding.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten;
- De advocaat-stagiaire is in staat de afweging te maken tussen schikken en procederen.

5.11.4 Onderdelen en onderwerpen

Het onderwijsprogramma van de leerpraktijk Familierecht kent de volgende onderwerpen:

- Procesrecht
  - De procedure tot echtscheiding, ontbinding van geregistreerd partnerschap, scheiding van tafel en bed
  - Nevenvoorzieningen
  - Voorlopige voorzieningen
  - Alimentatierecht en –rekenen
  - Partneralimentatie
  - Kinderalimentatie
  - Wijzigingsprocedures
- Relatievermogensrecht
  - Huwelijk, geregistreerd partnerschap, samenlevingsrelatie, de verschillen
  - Relatievermogensrecht basissysteem
  - Diverse huwelijkse voorwaarden
  - Afwikkeling((s)procedures) relatievermogensregime bij scheiding/verdeling/verrekening en echtscheidingsconvenant
- De kinderen
  - Afstammingsrecht
  - Gezag
  - Omgang
- Beginselen Echtscheidingserfrecht

5.11.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Familierecht wordt de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Voor zover er juridische inhoud aan de orde komt, zal dit met name een plaats krijgen in e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

In zowel de fase van e-learning als in het contactonderwijs worden de advocaat-stagiaires gestimuleerd ethische dilemma's te onderkennen waarmee de partijen in een procedure kunnen worden geconfronteerd, en daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen. Ook worden de advocaat-stagiaires uitgedaagd

bij hun argumenten niet alleen de juridisch-inhoudelijke aspecten mee te nemen, maar ook rekening te houden met relevante aspecten uit andere disciplines (zoals sociaal-maatschappelijke aspecten en sociaaleconomische fenomenen).

5.11.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de familierechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Familierecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- delen van praktijkervaringen door de docent en de advocaat-stagiaires;
- tijdens het onderwijs oefenen met een viergesprek;
- tijdens het onderwijs oefenen van het effect van handelen tijdens een echtscheidingsprocedure op de kinderen;
- een webinar/kennisclip met ten minste twee docenten ter voorbereiding op de integratieve dag;
- uitnodigen kinderen Villa Pinedo om te laten zien aan de advocaat-stagiaire wat de impact is van een scheiding op kinderen dan wel het uitnodigen van een professional op het gebied van de impact van een scheiding op een kind.

5.11.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Familierecht sluit aan op de hoofdpraktijk Privaatrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekening lezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.11.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.12 Vakbeschrijving leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie

5.12.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie is een decentraal onderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.12.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Deze leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de financiering, zekerheden en insolventiepraktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de privaatrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement omschreven en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.12.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die in een concrete casus op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt over aantoonbare kennis van en inzicht in het recht dat betrekking heeft op financiering, zekerheden en insolventie, in het bijzonder over:
  - het insolventierecht;
  - kredietovereenkomsten;
  - zekerheidsrechten en voorrang;
  - verhaalsbenadeling, aansprakelijkheid en verrekening.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat om een realistisch (eind)doel te stellen voor de behandeling van een concrete casus op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie en kan inzichtelijk maken op welke wijze hij dat doel kan bereiken;
- De advocaat-stagiaire kan vaststellen met welke actoren hij te maken krijgt bij de behandeling van een concrete casus op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie en is bekend met de rollen, posities en belangen van deze actoren en de wijze waarop hij deze kan beïnvloeden;
- De advocaat-stagiaire kan een concrete casus op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie analyseren en op grond van eigen onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch-inhoudelijk overtuigen;
- De advocaat-stagiaire is in staat om nieuwe juridische ontwikkelingen in het vakgebied te signaleren en zich deze snel eigen te maken, daarbij ook oog houdend voor de relevante digitale ontwikkelingen binnen zijn beroepspraktijk.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in een concrete casus met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners en cliënten over thema's op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie;

- De advocaat-stagiaire is in staat om over een concrete casus op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie een juridisch analytisch betoog te schrijven.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in een concrete casus op het gebied van financiering, zekerheden en insolventie op mondelinge en schriftelijke wijze advies uitbrengen aan een cliënt over een juridisch inhoudelijk onderwerp, waarbij het advies is toegesneden op het kennisniveau van de cliënt.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is bekend met de mogelijkheden en beperkingen van onderhandelen in een insolventierechtelijke context.

5.12.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie worden het materiële recht en het procesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de casuïstiek en de werkvormen.

Het onderwijsprogramma kent de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Insolventierecht
  - Opening van een (pre-)insolventieprocedure
  - Gevolgen van de opening van een (pre-)insolventieprocedure
  - Bevoegdheden en verplichtingen van de schuldenaar, de curator of bewindvoerder en de rechter-commissaris
  - Eindigen van een (pre-)insolventieprocedure
- Kredietovereenkomsten
  - Kredietvoren
  - Beëindiging van kredietovereenkomsten
- Zekerheidsrechten en voorrang
  - Rangorde van vorderingen
  - Totstandkoming van goederenrechtelijke zekerheidsrechten
  - Uitwinning van goederenrechtelijke zekerheidsrechten
  - Totstandkoming van persoonlijke zekerheidsrechten
  - Uitwinning van persoonlijke zekerheidsrechten
- Verhaalsbenadeling, aansprakelijkheid & verrekening
  - Faillissementspauliana
  - Buitencontractuele aansprakelijkheid
  - Verrekening

5.12.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie wordt de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Voor zover de juridische inhoud aan de orde komt zal dit met name een plaats krijgen in de e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

Bij integratie van ethiek, vaardigheden en juridische inhoud in casuïstiek valt te denken aan:

- De advocaat-stagiaire adviseert/onderhandelt in een concrete zaak over de keuze om tot zekerheid strekkende goederen te laten verkopen door de curator of door de pandhouder, hypotheekhouder of leverancier.

- De advocaat-stagiaire adviseert in een concrete zaak over de beëindiging van een kredietrelatie en/of de volgorde van uitwinning van zekerheden, daarbij oog houdend voor de belangen van andere bij de casus betrokken partijen en ethische perspectieven.
- De advocaat-stagiaire gebruikt digitale vaardigheden om openbare faillissementsinformatie te raadplegen en daarover zelfstandig of in groepsverband te presenteren en/of adviseren.
- De advocaat-stagiaire stelt in een concrete zaak een faillissementsaanvraag, beslagrekest, pandaktoe of onoverdraagbaarheidsbeding op.
- De advocaat-stagiaire adviseert in een concrete zaak aan een pandhouder, leverancier of lessor over zijn bevoegdheden in verhouding tot de fiscus met betrekking tot bodemzaken.
- De advocaat-stagiaire adviseert aan een bestuurder van een onderneming in moeilijkheden over de vervreemding van activa en/of de betaling van schulden, rekening houdend met een mogelijk faillissement.
- De advocaat-stagiaire adviseert in een concrete zaak de verschillende organen van een rechtspersoon over hun bevoegdheden tijdens het faillissement of de surseance van betaling van de rechtspersoon.
- De advocaat-stagiaire gebruikt digitale vaardigheden om openbare rechtspraak te raadplegen en daarover een annotatie te schrijven.

5.12.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de financierings-, zekerheids- en insolventierechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- een rollenspel (met acteurs)aan de hand van een concrete praktijkcasus;
- praktijksimulaties.

5.12.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie sluit aan op de hoofdpraktijk Privaatrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekeninglezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.12.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.13 Vakbeschrijving leerpraktijk Huurrecht woonruimte

5.13.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Huurrecht woonruimte is een decentraal onderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.13.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Deze leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de sociale huurrechtpraktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de privaatrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement omschreven en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.13.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Huurrecht woonruimte heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiair is in staat te handelen naar de Gedragsregels Advocatuur en de vijf kenwaarden van de advocaat;
- De advocaat-stagiair is zich bewust van de rol van de advocaat in de samenleving en is in staat een kritische visie te vormen op de maatschappelijke rol van het recht;
- De advocaat-stagiair is zich bewust van de bijzondere rol van woningcorporaties en de bescherming van huurders;
- De advocaat-stagiair kan zelfstandig ethische perspectieven betrekken in zijn oordeelsvorming;
- De advocaat-stagiair is bekend met ethische dilemma's die in een concrete casus op het gebied van huurrecht woonruimte aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt over aantoonbare kennis van en inzicht in het huurrecht woonruimte, in het bijzonder over:
  - Inleiding huurrecht (Boek 7 BW);
  - Kenmerken van sociale huur;
  - Huurprijsbescherming en puntensysteem;
  - Rechten en plichten van huurder en verhuurder;
  - Medehuur, krachtens art. 7:266, 267 of 268 BW en de Wet huurbescherming weeskinderen;
  - Onderhoud en gebrekenregeling;
  - Beëindiging van de huurovereenkomst;
  - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening;
  - Problematiek WSNP (met name moratorium);
  - Procedures bij de Huurcommissie;
  - Rol van de kantonrechter in huurgeschillen.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat een casus op het gebied van huurrecht woonruimte te analyseren en op grond van eigen juridisch onderzoek standpunten in te nemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch inhoudelijk overtuigend.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiair kan omgaan en met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners, cliënten en getuigen en is daarbij in staat gesprekstechnieken in te zetten;
- De advocaat-stagiaire is in staat juridisch analytisch te schrijven en is in staat zelfstandig processtukken en een vaststellingsovereenkomst op te stellen.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiair is in staat de belangen van de cliënt te behartigen, daarbij oog houdend voor de belangen van andere bij de rechtspleging betrokken partijen;
- De advocaat-stagiair is in staat de cliënt te informeren over diens huurrecht en de juiste strategie te formuleren jegens de woningcorporatie;
- De advocaat-stagiair kent de beginselen van het huurrecht woonruimte en kan eerstelijns advies geven over de huurrechtelijke aspecten.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiair is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in een huurconflict;
- De advocaat-stagiair is in staat de afweging te maken tussen schikken en procederen.

5.13.4 Onderdelen en onderwerpen

Het onderwijsprogramma van de leerpraktijk Huurrecht woonruimte kent de volgende onderwerpen:

- Juridische vraagstukken op het gebied van huur analyseren;
- Adviseren over rechten en plichten van huurders en verhuurders;
- Juridische stukken opstellen, zoals adviezen en processtukken;
- Mondeling en schriftelijk helder rapporteren over huurrechtelijke casussen.

5.13.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Huurrecht woonruimte wordt de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Voor zover er juridische inhoud aan de orde komt, zal dit met name een plaats krijgen in e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Er worden in de aangeboden casuïstiek ethische dilemma's verwerkt.

5.13.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de huurrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal.

Voor de leerpraktijk Huurrecht woonruimte kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- Het delen van praktijkervaringen door de docent en advocaat-stagiairs, werkzaam in het sociale werkveld;
- Het (verder) uitwerken en bespreken van een in de digitale leeromgeving beschikbaar gestelde (hoofd)casus, gericht op de juridische aspecten van huurverhouding binnen de sociale huursector. Advocaat-stagiairs ontwikkelen kennis en vaardigheden om vraagstukken rondom sociale huur te analyseren en op te lossen, met bijzondere aandacht voor de rol van woningcorporaties en de bescherming van huurders;
- Geven van 'feedback' en reflecteren op het eigen leerproces;
- Een rollenspel in de vorm van een oefenrechtbank;

- Het houden van een debat.

5.13.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Huurrecht woonruimte sluit aan op de hoofdpraktijk Privaatrecht. De programma's zijn op elkaar afgestemd.

5.13.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.14 Vakbeschrijving leerpraktijk Ondernemingsrecht

5.14.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Ondernemingsrecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van huiswerkopdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.14.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De leerpraktijk Ondernemingsrecht is een keuzemogelijkheid voor de advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 hebben gekozen voor de privaatrechtelijke hoofdpraktijk.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement omschreven en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.14.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Financiering, zekerheden en insolventie heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die in het ondernemingsrecht aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridische inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt over aantoonbare kennis van en inzicht in het ondernemingsrecht, in het bijzonder over:
  - de plaats van het ondernemingsrecht in het algemeen vermogensrecht en de verhouding met aanpalende rechtsgebieden;
  - het nut en functioneren van rechtspersonen en hun organen;
  - de taken en bevoegdheden van de organen van rechtspersonen en de gevolgen van het handelen van de (leden van) deze organen;
  - de financiële aspecten van het ondernemingsrecht.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan een ondernemingsrechtelijk probleem signaleren, benoemen en analyseren en daarvoor een oplossing aandragen;
- De advocaat-stagiaire is vaardig in het voeren van ondernemingsrechtelijke procedures;
- De advocaat-stagiaire is in staat om nieuwe juridische ontwikkelingen in het vakgebied te signaleren en zich deze snel eigen te maken, daarbij ook oog houdend voor de relevante digitale ontwikkelingen binnen zijn beroepspraktijk.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners en cliënten over ondernemingsrechtelijke thema's;
- De advocaat-stagiaire is in staat een juridisch analytisch betoog te schrijven over een ondernemingsrechtelijk onderwerp.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat in een ondernemingsrechtelijke zaak de cliënt mondeling en schriftelijk te adviseren over de te volgen (proces)strategie.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in ondernemingsrechtelijke conflicten.

5.14.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Ondernemingsrecht worden het materiële ondernemingsrecht, het procesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven.

Het onderwijsprogramma is als volgt opgebouwd:

- De keuze voor NV, BV, stichting, vereniging, coöperatie, onderlinge waarborgmaatschappij en personenvennootschappen
- Het kapitaal van de NV en BV
- Overnamecontracten
- Besluitvorming en vertegenwoordiging
- Aandeelhouders en – vergadering, het bestuur, de raad van commissarissen
- Aansprakelijkheid bestuurders en commissarissen
- Geschillen in het ondernemingsrecht

5.14.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Ondernemingsrecht wordt de nadruk gelegd op de toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen in de praktijk van de ondernemingsrechtelijke advocatuur. Voor zover de juridische inhoud aan de orde komt, zal dit met name plaats krijgen in e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

5.14.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de ondernemingsrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Ondernemingsrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het oefenen van een casus aan de hand van een rollenspel, bijvoorbeeld het onderhandelen over een overname of een aandelentransactie;
- het bespreken van een door de advocaat-stagiaire geschreven processtuk, (oproepings)brief, agenda, annotatie of blog;
- het presenteren door de advocaat-stagiaire en bespreken van een door de advocaat-stagiaire geschreven advies;
- het schrijven van een advies over de meest geschikte ondernemingsvorm of aan het bestuur en de raad van commissarissen;
- het waarderen van een onderneming en het uitbrengen van een bieding;
- het commentariëren van een overnamecontract;
- het opstellen van een besluitvorming over een voorgenomen dividenduitkering of een oproeping van de algemene vergadering van aandeelhouders;
- het voeren van schikkingsonderhandelingen in een faillissementssituatie;
- het oefenen met bemiddelen in een conflict tussen bestuur, raad van commissarissen en aandeelhouders;

- het voorbereiden van schriftelijke besluitvorming.

5.14.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Ondernemingsrecht sluit aan op de hoofdpraktijk Privaatrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekeninglezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.14.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs.
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.
- Ruimte voor een oefenrechtbank of algemene vergadering.

5.15 Vakbeschrijving hoofdpraktijk Bestuursrecht

5.15.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De hoofdpraktijk Bestuursrecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het eerste jaar van de BA gevolgd. De hoofdpraktijk is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de eveneens in het eerste jaar aangeboden, centrale onderdelen van het vaardigheden- en ethiekonderwijs.

De studielast is in totaal 18 dagdelen, waarvan 10 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het eerste opleidingsjaar.

5.15.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De hoofdpraktijk Bestuursrecht richt zich op advocaat-stagiaires die werkzaam zijn in de bestuursrechtelijke praktijk. De hoofdpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement omschreven en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.15.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de hoofdpraktijk Bestuursrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die tijdens de zaaksbehandeling aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt over aantoonbare kennis van en inzicht in het bestuurs(proces)recht, in het bijzonder over:
  - de primaire besluitvormingsfase;
  - de rechtsbescherming in bezwaar, (hoger) beroep en voorlopige voorziening;
  - toezicht en handhaving;
  - financiële aspecten van het bestuursrecht (overheidsaansprakelijkheid en schadevergoeding, bestuurlijke geldschulden en proceskosten);
- De advocaat-stagiaire is in staat om dwarsverbanden te leggen tussen het bestuurs(proces)recht en andere juridische disciplines.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat om een realistisch (eind)doel te stellen voor de behandeling van een individuele zaak en kan inzichtelijk maken op welke wijze hij dat doel kan bereiken;
- De advocaat-stagiaire kan vaststellen met welke actoren hij te maken krijgt bij de behandeling van een zaak en is bekend met de rollen, posities en belangen van deze actoren en de wijze waarop hij deze kan beïnvloeden;
- De advocaat-stagiaire kan een bestuursrechtelijke casus analyseren en op grond van eigen onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch-inhoudelijk overtuigen;
- De advocaat-stagiaire is in staat om nieuwe juridische ontwikkelingen in het vakgebied te signaleren en zich deze snel eigen te maken, daarbij ook oog houdend voor de relevante digitale ontwikkelingen binnen zijn beroepspraktijk;
- De advocaat-stagiaire is vaardig in het voeren van bestuursrechtelijke procedures.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners en cliënten over bestuursrechtelijke thema's;
- De advocaat-stagiaire is in staat een juridisch analytisch betoog te schrijven over een bestuursrechtelijk onderwerp.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan op mondelinge en schriftelijke wijze advies uitbrengen aan een cliënt over een bestuursrechtelijk onderwerp, waarbij het advies is toegesneden op het kennisniveau van de cliënt.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in een bestuursrechtelijke zaak onderhandelen en zijn cliënt ondersteunen wanneer bemiddeling plaatsvindt, maar de advocaat-stagiaire realiseert zich daarbij ook de beperkingen van bemiddeling en onderhandeling in een bestuursrechtelijke context.

5.15.4 Onderdelen en onderwerpen

In de hoofdpraktijk Bestuursrecht worden het materiële bestuursrecht en het bestuursprocesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderdelen en onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de in het onderwijs gebruikte casuïstiek en werkvormen.

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Primaire besluitvormingsfase
- Rechtsbescherming bezwaar en voorlopige voorziening
- Rechtsbescherming beroep
- Rechtsbescherming hoger beroep
- Het bestuursprocesrecht vanuit rechterlijk perspectief
- Toezicht en handhaving
- Financiële aspecten
- Overheid en schadevergoeding

5.15.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

Het onderwijs vindt plaats aan de hand van een vast format dat de integratie van juridische inhoud, vaardigheden en ethiek waarborgt. De inrichting van een bestuursrechtelijke procedure met de te onderscheiden stadia vormt het format voor het onderwijs, ongeacht de inhoud van het geschil. Dit format biedt tevens een goede voorbereiding op de integratieve dag.

De advocaat-stagiaires oefenen met de vaardigheden en ethische dilemma's die in het vaardigheden- en ethiek onderwijs reeds aan bod zijn gekomen. In de hoofdpraktijk komt daar de bestuursrechtelijke component bij. Tussen de vaardigheden- en ethiektrainers en de (hoofd)docenten van de hoofdpraktijk vindt afstemming plaats, zodat de vaardigheden, ethiek en juridisch-inhoudelijke vakken zoveel mogelijk in elkaar overlopen.

5.15.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de bestuursrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de hoofdpraktijk Bestuursrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het opstellen van een besluit en bezwaarschrift;
- het maken van een korte pleitnota en het presenteren daarvan tijdens de opleidingsdag;
- het interviewen van de patroon of kantoorgenoot over een zaak waarvan de patroon/kantoorgenoot veel geleerd heeft en het daarvan gemaakte (geanonimiseerde) verslag bespreken tijdens de opleidingsdag;
- het afnemen van een (onaangekondigde) multiple-choice test tijdens de opleidingsdag;
- het in overleg met de patroon laten formuleren van drie tips van waarden waaraan een goed bestuursrechtadvocaat moet voldoen en het bespreken daarvan tijdens de opleidingsdag;
- het voor het dagdeel over het bestuursproces vanuit rechterlijk perspectief uitnodigen van een bestuursrechter om te praten over best practices en do's and don't's.

5.15.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De hoofdpraktijk vormt de basis voor de twee bestuursrechtelijke leerpraktijken die in het tweede jaar van de opleiding worden aangeboden. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en deze leerpraktijken zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

In het onderwijs wordt aandacht besteed aan rechtsgebiedoverstijgende leerstukken en het kunnen leggen van dwarsverbanden tussen het bestuursrecht, privaatrecht en strafrecht.

Daarnaast kan voor deze hoofdpraktijk specifiek worden gedacht aan koppeling met de hoofdpraktijk Privaatrecht. Bij overheidsaansprakelijkheid komt het privaatrecht in aanraking met het bestuursrecht, zoals bij het leerstuk van de formele rechtskracht, de schadevergoeding (titel 8.4 Awb), zuiver schadebesluit en het begrip nadeelcompensatie. Het verdient aanbeveling zowel in de hoofdpraktijk Bestuursrecht als in de hoofdpraktijk Privaatrecht aandacht te besteden aan de belendende gebieden.

5.15.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.16 Vakbeschrijving leerpraktijk Migratierecht

5.16.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Migratierecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.16.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Deze leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de migratierechtpraktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de bestuursrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.16.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Migratierecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is in staat te handelen naar de Gedragsregels Advocatuur en de vijf kernwaarden van de advocaat in vreemdelingrechtelijke casus;
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van de rol van de advocaat in migratierechtelijke zaken en is in staat een visie te vormen op de effecten van het publieke debat over migratierecht op individuele zaken;
- De advocaat-stagiaire kan zelfstandig ethische perspectieven betrekken in zijn oordeelsvorming.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat- stagiaire beschikt aantoonbaar over kennis van en inzicht in het migratierecht en is bekend met de positie en de rol van de advocaat daarin;
- De advocaat-stagiaire kan in een concrete casus de in het migratierecht blijkens de regelgeving en de praktijk gangbare regels van bewijsrecht aanwijzen en toepassen;
- De advocaat-stagiaire kan de regels van bewijsrecht gebruiken bij het bepalen van een bewijsstrategie bij besluiten in primo, in bezwaar en in (hoger) beroep;
- De advocaat-stagiaire kan beoordelen wat de consequenties zijn als onvoldoende bewijs wordt geleverd;
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de diverse handhavinginstrumenten (zowel reparatoir als punitief) die de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Inspectie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) kunnen inzetten;
- De advocaat-stagiaire is in staat dwarsverbanden te leggen tussen het migratierecht en andere rechtsgebieden en andere specialisaties te betrekken, zoals bijvoorbeeld sociale zekerheid en het algemeen bestuursrecht;
- Beschikt over relevante financiële kennis:
  - De advocaat-stagiaire is ingevoerd in de regelgeving over gefinancierde rechtsbijstand en kan de vreemdeling en/of de referent daarover adviseren;
  - De advocaat-stagiaire is zich bewust van de financiële aspecten van de vreemdelingenpraktijk;
  - De advocaat-stagiaire weet hoe hij in de beroepsfase aanspraak kan maken op een vergoeding van de proceskosten en eventuele schadevergoeding.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan een migratierechtelijke casus analyseren en op grond van eigen juridisch onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch-inhoudelijk overtuigen;
- De advocaat-stagiaire weet over welke informatie hij moet beschikken en waar hij de informatie moet vinden om een analyse te maken van de verblijfspositie van een vreemdeling;
- De advocaat-stagiaire kan tijdig op de juiste wijze een goede aanvraag indienen en begeleiden. Bij afwijzing van een aanvraag, of het uitblijven van een beslissing, kan de advocaat-stagiaire rechtsmiddelen (bezwaar, zienswijze, verzoek om voorlopige voorziening, (hoger) beroep, incidenteel hoger beroep of verweer) instellen die door de IND, de rechtbank of de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State efficiënt kunnen worden behandeld;
- De advocaat-stagiaire kan anticiperen op incidenten en de vreemdeling en de referent daarover adviseren

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire weet aan de hand van welke communicatiemiddelen het overleg met bestuursorganen en rechterlijke instanties verloopt en kan kiezen voor het beste c.q. meest effectieve communicatiemiddel;
- De advocaat-stagiaire is tijdens communicatie met de vreemdeling en/of de referent, bestuursorganen, rechterlijke instanties en derden effectief.
- De advocaat-stagiaire weet welke beslissingen een bestuursorgaan op een bezwaarschrift of zienswijze kan nemen en hoe hij het bestuursorgaan daarbij kan beïnvloeden;
- De advocaat-stagiaire is in staat een juridisch analytisch betoog te schrijven in een reguliere vreemdelingenzaak en een asielzaak.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan de vreemdeling en/of de referent adviseren over hun huidige rechtspositie, de te adviseren vorm van rechtmatig verblijf, de te volgen procedure en te verwijzen naar de juiste aanvullende (rechts)hulp;
- De advocaat-stagiaire kan aan de hand van de beslissing de vreemdeling en/of de referent adviseren over zijn rechtspositie en het aanwenden van rechtsmiddelen;
- De advocaat-stagiaire kan zijn cliënt adviseren over de handhavingsbevoegdheden van de IND en de Inspectie SZW als toezichthouder.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan zich positioneren ten opzichte van bij de procedure betrokken personen (de vreemdeling, de referent, bestuursorganen, eventuele andere derden);
- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen met ketenpartners om de procedure voor een verblijfsvergunning zorgvuldig te laten verlopen en onnodige procedures te voorkomen.

5.16.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Migratierecht worden het materiële migratierecht en het procesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de casuïstiek en de werkvormen.

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Migratierecht algemeen
  - Bronnen en regelgeving
  - Gelaagde structuur regelgeving
  - Instanties in het vreemdelingenrecht
  - Rechtsmiddelen

- Inzicht in de regelgeving over de gefinancierde rechtsbijstand en de financiële aspecten van de praktijkvoering
- Taakopvatting vreemdelingenadvocaat
- Regulier migratierecht
  - Rechtmatig verblijf
  - Verblijfsdoelen: gezinsmigratie, arbeid, sociale verblijfsdoelen
  - Schrijfvaardigheid (advies, aanvraag, bezwaarschrift, (hoger) beroepschrift)
  - Bewijs(middelen) (met inbegrip van getuigen en deskundigen)
- Vluchtelingenrecht
  - Asielrecht materieel
  - Speciale groepen
  - Verzamelen van feiten
  - Aanvraag- en terugkeerprocedure
  - Gesprekstechnieken met cliënt tijdens de Algemene Asielprocedure (AA-procedure)
  - Processtukken schrijven (zienswijze en beroepschrift)

5.16.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Migratierecht wordt sterk de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. De juridische inhoud zal met name een plaats krijgen in e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

5.16.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de migratierechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Migratierecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het analyseren van een casus;
- het bespreken van welke vorm van rechtmatig verblijf kan worden gekozen;
- het bespreken van ethische en ambachtelijke aspecten;
- het uitwisselen van praktijkervaringen;
- het spelen van een rollenspel met acteurs;
- een ontvangst van advocaat-stagiaires door rechters en/of IND-ambtenaren om hen te laten kennismaken met hun kant van de procedure en te laten leren over de waarden waaraan een goed bestuursrechtadvocaat moet voldoen. Nabespreking tijdens de opleidingsdag;
- het oefenen van onderhandelen met IND-ambtenaren in een vroeg stadium in de procedure, bijvoorbeeld over bewijsstukken;
- uitwisseling van kennis via fora.

5.16.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Migratierecht sluit aan op de hoofdpraktijk Bestuursrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekening lezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.16.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.17 Vakbeschrijving leerpraktijk Omgevingsrecht

5.17.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Omgevingsrecht is decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de opleiding gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.17.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

Deze leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires werkzaam in de omgevingsrechtelijke praktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de bestuursrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.17.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Omgevingsrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is bekend met ethische dilemma's die tijdens de zaaksbehandeling aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire beschikt over aantoonbare kennis van en inzicht in het omgevingsrecht, meer specifiek de Omgevingswet en onderliggende regelgeving;
- De advocaat-stagiaire is zich bewust van zijn rol in omgevingsrechtelijke procedures en weet tijdig (technische) specialisaties te betrekken bij zijn werkzaamheden.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan een omgevingsrechtelijke casus analyseren en op grond van eigen onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch-inhoudelijk overtuigen;
- De advocaat-stagiaire is in staat om nieuwe juridische ontwikkelingen in het vakgebied te signaleren en deze zich snel eigen te maken, daarbij ook oog houdend voor de relevante digitale ontwikkelingen binnen zijn beroepspraktijk;
- De advocaat-stagiaire is vaardig in het voeren van gerechtelijke procedures over omgevingsrechtelijke thema's;
- De advocaat-stagiaire is in staat om een realistisch (eind)doel te stellen voor de behandeling van een individuele zaak en kan inzichtelijk maken op welke wijze dat doel bereikt kan worden.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners en cliënten over omgevingsrechtelijke thema's;
- De advocaat-stagiaire is hierbij in staat om gesprekstechnieken in te zetten (luisteren, samenvatten, doorvragen);
- De advocaat-stagiaire is in staat een juridisch analytisch betoog te schrijven over een omgevingsrechtelijk onderwerp.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan op mondelinge en schriftelijke wijze advies uitbrengen aan een cliënt over een omgevingsrechtelijk thema.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in omgevingsrechtelijke conflicten, eventueel gebruik makend van andere vormen van geschilbeslechting.

5.17.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Omgevingsrecht worden het materiële omgevingsrecht, het procesrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de casuïstiek en de werkvormen.

De nieuwe Omgevingswet is in de universitaire curricula nog niet of nauwelijks aan bod geweest. De ervaring die er mee is opgedaan in de praktijk, is grotendeels nog niet bestaand. Dat maakt dat de aanpak in de leerpraktijk Omgevingsrecht flexibel moet zijn: afhankelijk van de (nog steeds ongewisse) datum waarop de Omgevingswet in werking treedt, dient het programma van de leerpraktijk snel en adequaat te worden aangepast; zowel voor de lopende cohorten als voor het eerst volgende cohort dat start.

Het onderwijsprogramma kent de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Inleiding over de stelselherziening van het omgevingsrecht en de Omgevingswet. Tijdens dit onderdeel wordt tevens de opmaat naar de rest van het programma uit de leerpraktijk gegeven.
- De kerninstrumenten uit de Omgevingswet, waaronder de omgevingsvisie, het programma en het onderscheid tussen beleid en normstelling.
- Het omgevingsplan, waaronder het overgangsrecht en de bruidsschat, de besluitvormingsprocedure en rechtsbescherming.
- De omgevingsvergunning, waaronder de vergunningplichtige en meldingsplichtige activiteiten, de beoordelingsregels, de besluitvormingsprocedures en rechtsbescherming.
- Capita selecta uit het omgevingsrecht. Een actueel onderwerp wordt aan de orde gesteld, zoals natuur/milieu in het omgevingsrecht en/of Hoofdstuk 15 Omgevingswet (nadeelcompensatie, onteigening, Wvg, grondexploitatie).

5.17.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Omgevingsrecht wordt sterk de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Voor zover er juridische inhoud aan de orde komt, zal dit met name een plaats krijgen in de e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

5.17.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de omgevingsrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Omgevingsrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het vooraf (als opdracht) door de advocaat-stagiaire laten opstellen van een advies;
- het door de advocaat-stagiaire laten opstellen van een korte pleitnota en het presenteren daarvan tijdens de opleidingsdag;
- het door de advocaat-stagiaire laten voorbereiden van korte inhoudelijke onderwerpen en het laten presenteren daarvan tijdens de opleidingsdag;
- het door de advocaat-stagiaire laten interviewen van hun patroon of kantoorgenoot over een zaak waarvan de patroon/kantoorgenoot veel geleerd heeft. Het daarvan gemaakte (geanonimiseerde) verslag wordt besproken tijdens de opleidingsdag;

- het afnemen van een (onaangekondigde) een schriftelijke multiple choicetest tijdens de opleidingsdag;

5.17.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Omgevingsrecht sluit aan op de hoofdpraktijk Bestuursrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekeninglezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.17.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.18 Vakbeschrijving leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht

5.18.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd.

De studielast is in totaal 20 dagdelen, waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van huiswerkopdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.18.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiairs werkzaam in de sociaal zekerheidsrechtelijke praktijk. De leerpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiairs die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de bestuursrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiair heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.18.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiair is bekend met ethische dilemma's die in een concrete casus op het gebied van het sociaal zekerheidsrecht aan de orde kunnen komen en beschikt over de vaardigheden om daarmee op een adequate wijze om te gaan.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiair beschikt aantoonbaar over kennis van en inzicht in het sociaal zekerheidsrecht en het daaraan gerelateerde procesrecht.
- De advocaat-stagiair is in staat gerechtelijke procedures te voeren in het sociaal zekerheidsrecht.
- De advocaat-stagiair is in staat dwarsverbanden te leggen tussen het sociaal zekerheidsrecht, het arbeidsrecht en het contractenrecht.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiair is in staat om een realistisch (eind)doel te stellen voor de behandeling van een concrete casus op het gebied van het sociaal zekerheidsrecht en kan inzichtelijk maken op welke wijze hij dat doel kan bereiken;
- De advocaat-stagiair kan vaststellen met welke actoren hij te maken krijgt bij de behandeling van een concrete casus op het gebied van het sociaal zekerheidsrecht en is bekend met de rollen, posities en belangen van deze actoren en de wijze waarop hij deze kan beïnvloeden;
- De advocaat-stagiair kan een concrete casus op het gebied van het sociaal zekerheidsrecht analyseren en op grond van eigen onderzoek standpunten innemen over de casus die logisch en consistent zijn en juridisch-inhoudelijk overtuigen;
- De advocaat-stagiair is in staat om nieuwe juridische ontwikkelingen in het vakgebied te signaleren en zich deze snel eigen te maken, daarbij ook oog houdend voor de relevante digitale ontwikkelingen binnen zijn beroepspraktijk.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiair kan op mondelinge of schriftelijke wijze in sociaal zekerheidsrechtelijke dossiers adviseren vanuit werkgevers- en werknemersperspectief, en vanuit client perspectief richting een gemeente of UWV of rekening houdend met de belangen van zijn cliënt in ruime zin, waarbij zijn advies is toegesneden op het kennisniveau van de cliënt.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiair is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten van sociaal zekerheidsrechtelijke aard, zowel aan de zijde van de werkgever als aan de zijde van de werknemer, of met een gemeente of UWV. Waar dat de cliënt dient wordt gebruik gemaakt van andere vormen van geschilbeslechting. De advocaat-stagiair is zich bewust van de mogelijkheden van mediation in de sociaal zekerheidspraktijk.

5.18.4 Onderdelen en onderwerpen

Het sociaal zekerheidsrecht is het geheel van rechtsnormen dat betrekking heeft op sociale zekerheid. Sociale zekerheid houdt verband met inkomen en inkomensverwerving. Zij biedt inkomenszekerheid en daardoor ook bestaanszekerheid. Naast deze functie heeft de sociale zekerheid ook een activeringsfunctie. Het doel is te voorkomen dat mensen hun plaats in het arbeidsproces verliezen door bijvoorbeeld arbeidsongeschiktheid of werkloosheid. Ook sociale voorzieningen (zoals ondersteuning en hulpmiddelen voor kinderen of volwassenen met een handicap of beperking) vallen onder het sociaal zekerheidsrecht.

In de leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht worden het materiële sociaal zekerheidsrecht, het procesrecht en bewijsrecht en bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Het onderwijs is toegespitst op de praktijk. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de in het onderwijs gebruikte casuïstiek en werkvormen.

Het onderwijsprogramma kent de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Werkloosheidswet (WW)
- Ziektewet (ZW)
- Langdurige arbeidsongeschiktheid (WIA)
- Participatiewet (Pw)
- Algemene ouderdomswet (AOW)
- Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen (Awir)
- Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong)
- Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (WMO 2015)
- Jeugdwet (Jw)
- Wet langdurige zorg (Wlz)

Deze onderwerpen kunnen als volgt worden uitgewerkt:

- Juridische vraagstukken op het gebied van het sociaal zekerheidsrecht analyseren;
- Wanneer kom je in aanmerking voor een uitkering en wat zijn de rechten en plichten;
- Juridische stukken opstellen, zoals adviezen en processtukken;
- Mondeling en schriftelijk helder rapporteren over sociaal zekerheidsrechtelijke casussen.

5.18.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In de leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht wordt de nadruk gelegd op de praktische toepasbaarheid van de inhoudelijke onderwerpen. Voor zover er juridische inhoud aan de orde komt, zal dit met name een plaats krijgen in e-learningmodules. Opdrachten en contactdagen worden gebruikt om de juridische inhoud te vertalen naar de praktijk, met toepassing van schriftelijke vaardigheden, communicatieve vaardigheden, presenteren en procederen. Waar mogelijk worden in de aangeboden casus ethische dilemma's verwerkt.

5.18.6 Werkvormen en leermiddelen

De toepassing van de sociaal zekerheidsrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het delen van praktijkervaringen door de docent en advocaat-stagiairs, werkzaam in het sociale werkveld;
- het (verder) uitwerken en bespreken van een in de digitale leeromgeving beschikbaar gestelde (hoofd)casus, gericht op advisering van een werkgever of werknemer, of bijvoorbeeld van een burger die problemen heeft met de gemeente of UWV;
- geven van feedback en reflecteren op het eigen leerproces;
- een rollenspel in de vorm van een bezwaarprocedure of oefenrechtbank;
- het houden van een debat.

5.18.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Sociaal zekerheidsrecht sluit aan op de hoofdpraktijk Bestuursrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd. Daarnaast is het ook voor een arbeidsrechtpraktijk van essentieel belang om kennis te hebben van het sociaal zekerheidsrecht.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekening lezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

5.18.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt.

5.19 Vakbeschrijving hoofdpraktijk Strafrecht

5.19.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De hoofdpraktijk Strafrecht is een decentraal onderwijsonderdeel en wordt in het eerste jaar van de Bgevolgd. De hoofdpraktijk is aldus gesitueerd dat er een optimale kruisbestuiving kan plaatsvinden met de eveneens in het eerste jaar aangeboden, centrale onderdelen van het vaardigheden- en ethiekonderwijs.

De studielast is in totaal 18 dagdelen, waarvan 10 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het eerste opleidingsjaar.

5.19.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De hoofdpraktijk Strafrecht richt zich op advocaat-stagiaires die werkzaam zijn in de strafrechtelijke praktijk. De hoofdpraktijk kan worden gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.19.3 Eindtermen

Na het met goed gevolg afronden van de hoofdpraktijk Strafrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is in staat te handelen in overeenstemming met de Gedragsregels Advocatuur, tegen de achtergrond van de kernwaarden van de advocaat bij de behartiging van strafzaken;
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de positie van de raadsman in het strafproces ten opzichte van de cliënt, alsmede ten opzichte van de overige deelnemers aan het strafproces;
- De advocaat-stagiaire kan de belangen van de cliënt behartigen, daarbij oog houdend voor de belangen van andere bij de rechtspleging betrokken partijen en in breder verband de samenleving.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de (wettelijke en jurisprudentiële) structuur van het formele en materiële strafrecht en heeft inzicht in en beschikt over vaardigheden met betrekking tot de eisen die in de hedendaagse strafrechtspleging aan de raadsman in strafzaken worden gesteld ten aanzien van het formuleren van verzoeken, verweren en uitdrukkelijk onderbouwde standpunten;
- De advocaat-stagiaire heeft een goed inzicht in de strategische (en ethische) afwegingen waarvoor een raadsman in strafzaken kan worden gesteld, en kan daarover een standpunt innemen dat met deugdelijke argumenten is onderbouwd;
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de factoren die voor de rechter een rol kunnen spelen in diens beslissing over de op te leggen straf, en kan die factoren in een pleidooi in eenvoudige strafzaak adequaat belichten;
- De advocaat-stagiaire is in staat dwarsverbanden te leggen tussen het straf(proces)recht en andere juridische disciplines.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan een straf(proces)rechtelijke casus analyseren en op grond van eigen juridisch onderzoek onderbouwde standpunten innemen die logisch en consistent zijn;
- De advocaat-stagiaire is in staat benodigde nieuwe kennis en vaardigheden te signaleren en zich snel eigen te maken;

- De advocaat-stagiaire is vaardig in het voorkomen van c.q. het voeren van gerechtelijke procedures in veelvoorkomende strafzaken.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in en buiten de zitting omgaan en met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners, (familie van) cliënten, getuigen, deskundigen en de media en is daarbij in staat gesprekstechnieken in te zetten;
- De advocaat-stagiaire is in staat een begrijpelijk en logisch opgebouwd juridisch betoog te schrijven.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan de cliënt zowel mondeling als schriftelijk adviseren op voor haar of hem begrijpelijke wijze.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten met primair betrokkenen in het strafproces, waar nodig gebruik makend van andere vormen van geschilbeslechting waarvoor inzet van derden (zoals mediators) nodig is.

5.19.4 Onderdelen en onderwerpen

In de hoofdpraktijk Strafrecht worden het materiële strafrecht en het strafprocesrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderdelen en onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de in het onderwijs gebruikte casuïstiek en werkvormen.

Het onderwijsprogramma van de hoofdpraktijk Strafrecht bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

- De rol en taakopvatting van de strafrechtadvocaat
- Consultatie- en verhoorbijstand
- Voorgeleiding R-C/onderzoekswensen R-C
- Raadkamer Gevangenhouding
- Strategie in het vooronderzoek
- Getuigen en deskundigen
- Oefening van een zaak ter terechtzitting

5.19.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In het onderwijs van de hoofdpraktijk Strafrecht staat integratie van ethiek, vaardigheden en juridische inhoud centraal. Bij de hoofdpraktijk Strafrecht wordt ten behoeve van de genoemde integratie gebruik gemaakt van het *praktijkdossier strafrecht*.

Tijdens het onderwijs van de hoofdpraktijk Strafrecht oefenen advocaat-stagiaires aan de hand van het *praktijkdossier strafrecht* met de vaardigheden en ethische vraagstukken die reeds eerder in het vaardigheden- en ethiekonderwijs aan bod zijn gekomen. In de *praktijksimulatie strafrecht* wordt stapsgewijs een realistisch scenario van een strafzaak uitgewerkt. Het scenario volgt het reguliere verloop van een strafzaak: van opsporing tot vervolging en berechting. Gedurende het verloop van de *praktijksimulatie strafrecht* krijgt de advocaat-stagiaire de rol van advocaat toebedeeld. Vanuit die rol moet de advocaat-stagiaire op een aantal momenten schriftelijke beslissingen nemen, gemotiveerde verzoeken doen en/of verweren voeren. De docenten beoordelen deze schriftelijke stukken, geven feedback en laten de advocaat-stagiaires tijdens het contactonderwijs reflecteren op elkaars en hun eigen werk.

Tussen de vaardigheden- en ethiektrainers en de (hoofd)docenten van de hoofdpraktijk vindt afstemming plaats, zodat de vaardigheden, ethiek en juridisch-inhoudelijke vakken zoveel mogelijk in elkaar overlopen.

5.19.6 Werkvormen en leervormen

De toepassing van de strafrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de hoofdpraktijk Strafrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het door de advocaat-stagiaire laten formuleren van onderzoekswensen;
- de advocaat-stagiaire laten oefenen met het schrijven van een verzoek tot opheffing/schorsing van voorlopige hechtenis;
- de advocaat-stagiaire laten oefenen met strategie in het vooronderzoek;
- de advocaat-stagiaire laten oefenen met motiveren van getuigenverzoeken, getuigenbewijs en deskundigenbewijs;
- moot court-training, waarbij een zaak ter terechtzitting wordt geoefend in een rollenspel;
- het werken met een forum.

5.19.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De hoofdpraktijk vormt de basis voor de strafrechtelijke leerpraktijk die in het tweede jaar van de opleiding wordt aangeboden. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

In het algemeen geldt dat in het onderwijs aandacht wordt besteed aan rechtsgebiedoverstijgende leerstukken en het kunnen leggen van dwarsverbanden tussen het privaatrecht, bestuursrecht en strafrecht.

5.19.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over een ruimte waarin de behandeling van een zaak ter terechtzitting kan worden geoefend.

5.20 Vakbeschrijving leerpraktijk Strafrecht

5.20.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

De leerpraktijk Strafrecht is een decentraal onderdeel en wordt in het tweede jaar van de BA gevolgd. De leerpraktijk Strafrecht bouwt, in verbredende en verdiepende zin, voort op de kennis die is verkregen en de vaardigheden die zijn opgedaan tijdens de hoofdpraktijk Strafrecht. Evenals in de hoofdpraktijk Strafrecht is in de leerpraktijk het uitgangspunt dat zoveel mogelijk praktijkrelevantie wordt geboden. Dit krijgt onder andere vorm doordat de advocaat-stagiaire in staat wordt gesteld zijn kennis toe te passen op concrete casusposities en te oefenen in het ontwikkelen van een goede verdedigingsstrategie.

De studielast is in totaal 20 dagdelen waarvan 12 dagdelen e-learning (inclusief het maken van opdrachten) en 8 dagdelen contacttijd. Een aantal dagdelen van dit vak kan worden besteed aan de voorbereiding op de integratieve dag van het tweede opleidingsjaar.

5.20.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De leerpraktijk richt zich op advocaat-stagiaires die werkzaam zijn in de strafrechtpraktijk. De leerpraktijk wordt gevolgd door advocaat-stagiaires die het decentrale onderwijs bij de UO volgen en die in jaar 1 de strafrechtelijke hoofdpraktijk hebben gedaan.

Voorwaarde voor het volgen van de opleidingsdagen is dat de advocaat-stagiaire heeft voldaan aan de in het opleidings- en examenreglement en de digitale leeromgeving omschreven verplichtingen ter voorbereiding op de opleidingsdagen.

5.20.3 Eindtermen

Na met goed gevolg afronden van het vak leerpraktijk Strafrecht heeft de advocaat-stagiaire de volgende kennis, inzichten en vaardigheden verworven:

Ethische verantwoordelijkheid

- De advocaat-stagiaire is in staat te handelen in overeenstemming met de Gedragsregels Advocatuur, tegen de achtergrond van de kernwaarden van de advocaat bij de behartiging van strafzaken.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de positie van de raadsman in het strafproces ten opzichte van de cliënt, alsmede ten opzichte van de overige deelnemers aan het strafproces.
- De advocaat-stagiaire kan de belangen van de cliënt behartigen, daarbij oog houdend voor de belangen van andere bij de rechtspleging betrokken partijen en in breder verband de samenleving.

Juridisch inhoudelijke kennis

- De advocaat-stagiaire is in staat dwarsverbanden te leggen tussen het straf(proces)recht en andere juridische disciplines.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de bijzonderheden van het jeugd- en adolescentenstrafrecht en weet op basis hiervan ook hoe hij een verdedigingsstrategie dient te voeren.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in de rol en de waarde van forensisch onderzoek in strafzaken en weet hoe hij dienaangaande een verdedigingsstrategie dient op te zetten en uit te voeren.
- De advocaat-stagiaire heeft in verdiepende zin inzicht in de (wettelijke en jurisprudentiële) structuur van het formele en het materiële strafrecht.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in slachtofferrechten en het sanctie- en penitentiair recht in strafzaken.
- De advocaat-stagiaire heeft inzicht in en beschikt over vaardigheden m.b.t. de (strafvorderlijke) eisen die in de hedendaagse strafrechtspleging aan de raadsman in strafzaken worden gesteld ten aanzien van het formuleren van verzoeken, verweren en uitdrukkelijk onderbouwde standpunten.

Algemeen juridische vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan een complexe straf(proces)rechtelijke casus analyseren en op grond van eigen juridisch onderzoek onderbouwde standpunten innemen die logisch en consistent zijn.
- De advocaat-stagiaire is in staat benodigde nieuwe kennis en vaardigheden te signaleren en zich snel eigen te maken.
- De advocaat-stagiaire is vaardig in het voorkomen van c.q. het voeren van gerechtelijke procedures in veelvoorkomende strafzaken.

Communicatieve vaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan in en buiten een OM-zitting en terechtzitting met overtuigingskracht schriftelijk en mondeling communiceren met ketenpartners, (familie van) cliënten, getuigen, deskundigen en de media en is daarbij in staat gesprekstechnieken in te zetten.
- De advocaat-stagiaire is in staat een begrijpelijk en logisch opgebouwd juridisch betoog te schrijven en mondeling te bepleiten.

Adviesvaardigheden

- De advocaat-stagiaire kan de cliënt zowel mondeling als schriftelijk adviseren op een voor hem of haar begrijpelijke wijze.

Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden

- De advocaat-stagiaire is in staat te onderhandelen en te bemiddelen in conflicten met primair betrokkenen in het strafproces. Waar nodig gebruik makend van andere vormen van geschilbeslechting, waarvoor inzet van derden zoals mediators in strafzaken nodig is.
- De advocaat-stagiaire is in staat de afweging te maken tussen schikken en (door)procederen.

5.20.4 Onderdelen en onderwerpen

In de leerpraktijk Strafrecht worden het materiële strafrecht en het strafprocesrecht en het bewijsrecht in het onderwijs (nagenoeg volledig) geïntegreerd aangeboden. Praktijkgerichtheid is het devies. Om die reden is de volgorde van de onderstaande onderwerpen niet noodzakelijkerwijs de volgorde waarin het onderwijs wordt gegeven; die is afhankelijk van de gebruikte casuïstiek en de werkvormen.

Het onderwijsprogramma bevat de volgende onderdelen en onderwerpen:

- Jeugd- en adolescentenstrafrecht
- Forensisch onderzoek
- Verdieping materieel strafrecht
- Verdieping formeel strafrecht
- Slachtofferrechten
- Sanctierecht en penitentiair recht
- Oefening van een zaak ter terechtzitting

5.20.5 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

In het onderwijs van de leerpraktijk Strafrecht staat integratie van ethiek, vaardigheden en juridische inhoud centraal. Bij de leerpraktijk Strafrecht wordt ten behoeve van de genoemde integratie gebruik gemaakt van het *praktijkdossier strafrecht*.

Tijdens het onderwijs van de leerpraktijk Strafrecht oefenen advocaat-stagiaires aan de hand van het *praktijkdossier strafrecht* met de vaardigheden en ethische vraagstukken die reeds eerder in het vaardigheden- en ethiekonderwijs aan bod zijn gekomen. In de leerpraktijk komt daar het strafrechtcomponent bij. Uitgangspunt is dat er contact plaatsvindt tussen de vaardigheidentrainers en de (hoofd)docenten van de leerpraktijk, zodat de vaardigheden en juridisch-inhoudelijke vakken zoveel mogelijk in elkaar overlopen.

Verder zal ethiek ook een plaats krijgen in de leerpraktijk. Daarbij zullen ethische dilemma's besproken worden, waar advocaten in hun dagelijkse strafpraktijk mee geconfronteerd kunnen worden. Voor dit component wordt afstemming gezocht met de docenten van het ethiekonderwijs.

5.20.6 Werkvormen en leervormen

De toepassing van de strafrechtelijke inhoud, het trainen van vaardigheden en het verkrijgen van inzicht staan centraal. Daarvoor worden de verschillende interactieve werkvormen en leermiddelen gebruikt die schematisch staan vermeld in de toelichting bij de vakbeschrijvingen.

Voor de leerpraktijk Strafrecht kan dat als volgt worden geconcretiseerd:

- het schrijven van een pleitnota;
- moot court-training;
- het werken met een forum.

5.20.7 Gewenste koppeling met andere vakken

De leerpraktijk Strafrecht sluit aan op de hoofdpraktijk Strafrecht. De onderwijsprogramma's van de hoofdpraktijk en de leerpraktijk zijn daarom inhoudelijk op elkaar afgestemd.

De eveneens in het tweede jaar gegeven decentrale modules Jaarrekening lezen en Opstellen van contracten worden waar mogelijk toegespitst op de leerpraktijk.

Daarnaast kan voor deze leerpraktijk specifiek worden gedacht aan een koppeling met de leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering. Het indienen van of voeren van verweer tegen een civiele vordering in het strafproces vergt kennis van het privaatrecht. De voor de strafpraktijk relevante onderwerpen uit de leerpraktijk Aansprakelijkheid en verzekering zouden bijvoorbeeld in de vorm van een podcast in de digitale leeromgeving aangeboden kunnen worden.

5.20.8 Randvoorwaarden/organisatie

- De opleidingslocatie beschikt over de faciliteiten voor interactief onderwijs;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over extra plekken waar in kleine groepjes kan worden gewerkt;
- De opleidingslocatie beschikt bij voorkeur over een ruimte waarin de een zitting kan worden geoefend.

6. BESCHRIJVING INTEGRATIEVE DAGEN

6.1.1 Plaats en omvang van het vak in de opleiding

Integratieve dag 1 vindt plaats aan het einde van leerjaar 1 en bestaat uit 1 dagdeel contacttijd en 1 dagdeel e-learning.

Integratieve dag 2 vindt plaats aan het einde van leerjaar 2 en bestaat uit 1 dagdeel contacttijd en 1 dagdeel e-learning.

6.1.2 Doelgroep en eventuele voorwaarden voor deelname

De integratieve dagen zijn verplichte onderdelen voor alle advocaat-stagiaires en gelden als summatieve toetsen waarvoor een voldoende moet worden behaald.

Een advocaat-stagiaire wordt tot een integratieve dag toegelaten indien alle onderdelen van de controleerbare verplichte voorbereiding met een voldoende zijn beoordeeld en aan alle andere verplichtingen is voldaan die voortvloeien uit het opleidings- examenreglement.¹⁴

De eerste integratieve dag heeft de vorm van een moot court (oefenrechtbank) Voor de toelating tot de eerste integratieve dag geldt de volgende controleerbare voorbereiding¹⁵:

- Opstellen dagvaarding, hieronder valt:
  - het bestuderen van het dossier en het onderzoeken en schetsen van het juridisch kader;
  - het destilleren en opschrijven van de relevante feiten;
  - het toetsen van de feiten aan het juridisch kader;
  - het formuleren van het petitum;
  - het reageren op mogelijke verweren;
  - het ontvangen en verwerken van feedback.

- Opstellen conclusie van antwoord, hieronder valt:
  - het uitwerken van de conclusie, waarin een eigen lijn wordt uitgewerkt ten behoeve van de gedaagde partij tot uiting komt en wordt gereageerd op het door de eiser gepresenteerde feitencomplex en kader, alsook de toetsing van de feiten aan dat kader;
  - het ontvangen en verwerken van feedback op de conclusie.

- Deelname aan een pleitoefening in de casuïstiek van de integratieve dag.

- Verplichte opdrachten in het onderwijs dat aan andere casuïstiek dan dat van de integratieve dag wordt besteed.

- Aanwezigheidsverplichting, nader omschreven in het opleidings- en examenreglement.

De tweede integratieve dag heeft de vorm van een onderhandeling of een andere complexe praktijk simulatie. Ter illustratie kan bij een onderhandeling de volgende controleerbare voorbereiding gelden¹⁶:

---

¹⁴ Het opleidings- en examenreglement is door de algemene raad vastgesteld.

¹⁵ De hier benoemde onderdelen van de controleerbare voorbereiding zien specifiek op de civielrechtelijke praktijk. Voor de straf- en bestuursrechtelijke praktijk zullen binnen die praktijken toepasbare onderdelen gelden.

¹⁶ Zie voetnoot 16.

- Opstellen cliëntadvies, hieronder valt:
  - het bestuderen van het dossier en het onderzoeken en schetsen van het juridisch kader;
  - het destilleren en opschrijven van de relevante feiten;
  - het toetsen van de feiten aan het juridisch kader;
  - het formuleren van de mogelijk te bewandelen paden;
  - een aanbeveling ten aanzien van het te kiezen pad;
  - het ontvangen en verwerken van feedback.
- Deelname aan een praktijkgerichte oefening op basis van casuïstiek van de integratieve dag.
- Verplichte opdrachten in het onderwijs dat niet aan de casuïstiek van de integratieve dag wordt besteed.
- Aanwezigheidsverplichting, nader omschreven in het opleidings- en examenreglement.

6.1.3 Eindtermen

Voor de integratieve dagen gelden de eindtermen zoals die zijn vastgelegd in het curriculum.

- Ethische verantwoordelijkheid
- Juridisch inhoudelijke kennis
- Algemeen juridische vaardigheden
- Communicatieve vaardigheden
- Adviesvaardigheden
- Bemiddelende/onderhandelende vaardigheden
- Ondernemerschap

6.1.4 Integratie ethiek, vaardigheden en juridische inhoud

De advocaat-stagiaire wordt beoordeeld op zijn juridisch inhoudelijke kennis en kunde, zijn vaardigheden en zijn ethisch bewustzijn.

6.1.5 Werkvormen en leermiddelen

Integratieve dag 1 heeft de vorm van een Moot Court, integratieve dag 2 heeft de vorm van een onderhandelingssimulatie.

6.1.6 Controleerbare voorbereiding en integratieve dagen

De casuïstiek voor de integratieve dagen vereist verschillende producties die onderdeel vormen van de controleerbare verplichte voorbereiding van de integratieve dagen.

De casuïstiek in de vorm van een procesdossier voldoet aan de volgende voorwaarden:

- Rechtsgebiedoverstijgend
- Ethisch dilemma
- Beide kanten pleitbaar
- Voldoende niveau

Voor beide integratieve dagen zijn er drie verschillende casus (privaatrecht, bestuursrecht en strafrecht).

In de controleerbare voorbereiding en de integratieve dagen treedt de advocaat-stagiaire in verschillende rollen op.

6.1.7 Gewenste koppeling met andere vakken

Logische samenhang zoeken met aangrenzende leerpraktijken.

6.1.8 Betrokkenheid patroons

De beoordeling wordt gestuurd aan de patroon. Na afloop in samenwerking met patroon hiaten wegwerken door middel van gerichte praktijkvoering.

6.1.9 Randvoorwaarden/organisatie

Controleerbare voorbereiding is met succes afgerond. Objectieve beoordelaars.

6.1.10 Toetsvormen

Integratieve dag 1 vindt plaats in de vorm van een moot court. Integratieve dag 2 vindt plaats in de vorm van een andere praktijksimulatie zoals een onderhandeling of getuigenverhoor.

De advocaat-stagiaire wordt aan de hand van een door de examencommissie vastgesteld model-beoordelingsformulier (en eventueel daarbij behorende instructie aan de beoordelaars) beoordeeld door twee door de examencommissie aangewezen beoordelaars en de uitkomst wordt in een voldoende of een onvoldoende uitgedrukt.